

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede | nr. 5 – 2016

Mest ros og litt ris til Kaldheim-utvalget	6
NFUs 19. ordinære landsmøte	14
Hedmark-sakene like fastlåst	22
Fra institusjonsliv til bygdeliv	26

Fra generalsekretæren

Tanker etter NFUs landsmøte

Som nevnt i denne spalten i forrige utgave av SFA kommer reportasjen fra NFUs 19. landsmøte først i denne utgaven til tross for at det ble arrangert i midten av september. Det skulle vise seg å bli et rolig og hyggelig arrangement med tillitsvalgte som i det store og hele var enige og vel forlikte om det meste.

I skrivende stund arbeides det for fullt med å følge opp det som skjedde. Administrasjonen har for eksempel hatt sitt første møte med det nyvalgte landsstyret til gjensidig nytte og hygge for en uke siden. Mitt inntrykk er at det også der ble lagt grunnlag for et godt og konstruktivt samarbeid i årene fremover.

Noe av det som alltid imponerer meg mest i denne organisasjonen er de mange engasjerte tillitsvalgte, medlemmer med utviklingshemning, pårørende og andre engasjerte.

Like imponert ble jeg da jeg fikk anledning til å delta på generalforsamlingen til Inclusion International – vårt internasjonale nettverk nylig. På møtet i Orlando, USA – med ca 1000 delegater fra hele verden, gjorde bidragene fra de mange kunnskapsrike delegatene og

ikke minst fra utsendinger med utviklingshemning – «self-advocates» (vi har ikke noe godt norsk ord) også sterkt inntrykk. Vår medarbeider, Helene Strøm Rasmussen skriver mer om det som skjedde der på side 36.

Alle tror at det står bra til i velferdslandet Norge. Våre venner internasjonalt ble derfor ganske forskrekket da jeg fortalte om de mange tilbakeslagene og vanskelige sakene NFU har å hankses med. Jeg er skremt selv over det misbruket av myndighet vi ser i mange av dem.

Uansett; NFUs sekretariatet har ikke til hensikt å henfalle til motløshet av den grunn! Tvert i mot – vår jobb er det stikk motsatte!

Vi går snart et nytt år i møte. Jeg vil ønske alle en riktig god jul og ser fram til fortsatt godt samarbeid i 2017.

Vibeke Seim-Haugen
Generalsekretær

Hensynsfull klokskap av Bærum kommune

- Bærum kommune vil bruke tid på å finne best mulig løsninger på utfordringene som har oppstått i kjølvannet av Høyesterettsdom om avlastere. Det skal kommunen ha takk for.

Jens Petter Gitlesen gir i en artikkel på www.nfunorge.org uttrykk for at kommunen i denne saken viser hensynsfull klokskap. - Ingen vil betvile at kommunene har fått store utfordringer i kjølvannet av Høyesterettsdommen av 23. juni der det ble fastslått at en avlaster i Ålesund var å betrakte som kommunalt ansatt. Dagen etter hadde norske kommuner plutselig noen tusen

Jens Petter Gitlesen og leder av NFU Ålesund lokallag, Janne Muri, i diskusjon om avlaster-saken med politikere i Ålesund (Foto: Sunnmørsposten).

flere ansatte enn de var klar over dagen før.

Vi trenger ikke bruke tid på å beskrive alle utfordringene som dommen skaper. Vi bør heller ha fokus på å finne gode løsninger, presiserer NFUs forbundsleder.

Fortvilelse i Førde

Like før SFA sendes til trykk får vi følgende melding fra Gry Borghild Sætre, leder av NFU Sogn og Fjordane fylkeslag:

«Førde kommune seier opp alle avlastarar og samtidig har dei sendt ut nye vedtak til familiar med avlastningstilbod. Frå no av vert all avlastning gitt i avlastningsbustad. Kommuna argumenterer med dommen i Ålesund. Mange gode tilbod forsvinn, og det er fortvilte familiar i Førde.

Les mer både om hva han mener om denne saken på side 4 og hva advokat Petter Kramås skriver i sin artikkel «Vi§§te du at» på side 30.

samfunn for alle

Medlemsblad for Norsk Forbund
for Utviklingshemmede

Fem utgivelser pr år.
Årsabonnement: 400 kroner
ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Jens Petter Gitlesen
jpg@nfunorge.org

Journalist:
Bitten Munthe-Kaas
sfa@nfunorge.org
Telefon: 928 36 809

Tilrettelegger lettlest stoff:
Kari Bue
kari@nfunorge.org

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org
www.nfunorge.org
www.facebook.com/NFU Norge

Annonseakvisør: Salgs Forum AS
Tlf: 51 31 57 00/91 59 05 78
E-post: post@salgs-forum.no
Internett: www.salgs-forum.no

Forsidebilde: Roy og Egils historier handler
om gode menneskers valg. (Foto: Camilla
Steinmoen)

Layout: Tina Jerstad, www.molte.no
Trykk: Gunnarshaug trykkeri

Utgivelse 1 – 2017
Kommer uke: 8

Frist for saker er: 1. jan
Annonsefrist er: 27. jan

4 NFUs forbundsleder retter i sin leder denne gangen søkelyset på problemene som har oppstått etter Høyesterettsdommen om at en privat avlaster er å betraktes som kommunalt ansatt. Samme tema er belyst i spalten «Vi–ste du at» på side 30.

6 Mye ros og litt ris til Kaldheim-utvalget.

14 NFUs 19. ordinære landsmöte nylig gikk fredelig for seg.

18 Mastergrad-student Line Kristin Kirkfjell skriver om hvordan mennesker med alvorlig grad av utviklingshemning og utfordrende atferd har det i kommunale omsorgsboliger.

20 Møt Karen Hultgren, mor til Rune, tillitsvalgt i NFU siden 1985 (!) og nyvalgt landsstyremedlem.

22 Hedmark-sakene virker fortsatt like fastlåst. SFA har fulgt opp og har spurt de involverte advokatene om hvordan det er ä arbeide med disse sakene. Fylkeslegen i Hedmark sier sin mening om hva de har svart.

26 Les Roys og Egils historier fra de bodde pä HVPU-institusjoner til de de i dag lever et godt familie- og bygdeliv pä bruket Urheim pä Vossestranda

31 SFAs utsendte deltok pä møte i Nordisk Samarbeidsräd i Reykjavik nylig.

36 Bistandsrädgiver Helene Strøm-Rasmussen i NFU rapporterer fra det internasjonale forumet og generalforsamlingen i Inclusion International med nesten 1000 deltakere i Orlando, Florida.

39 Temaet pä SAFO-siden denne gangen er hjelpemiddel-formidling.

40 Les om gode dager pä seniorsentrene for eldre med utviklingshemning i Bergen.

Leder s. 4 NFU-internasjonalt s. 36 SAFO s. 39 NFU-butikken s. 46

Spurv i tranedans

I sommer avsa Høyesterett avlaster 2-dommen. Avlastere har tradisjonelt ikke vært ansatte, de har hatt oppdragskontrakter. Dette betyr at avlastere verken har vært underlagt samme lønns-, pensjons- og arbeidstidsreguleringer som andre kommunalt ansatte. En privat avlaster i Ålesund mente imidlertid at avlastningsoppgavene bar preg av en ansettelse og ikke et oppdrag. Det ble rettsaker og samtlige rettsinstanser støttet den private avlasteren.

Aktørene i rettsrundene var elefantene i norsk arbeidsliv. På den ene siden sto Fagforbundet, på den andre siden sto KS. Fokuset var arbeidsrett. Konsekvensene for de 5888 barna som har privat avlastning, ofres ikke oppmerksomhet i Høyesterettsdommen.

Den blir stående. Vår samfunnsordning er slik at verken Regjeringen eller Stortinget kan overprøve domstolene. Men det later til at flere kommuner forsøker å politisere dommen. En slik strategi kan bli en tragedie for alle som er avhengig av avlastning.

Reguleringene av arbeidstakernes rettigheter er politisk dynamitt. Problemstillingen går rett inn i de partipolitiske skillelinjene. På hver sin banehalvdel står henholdsvis LO og NHO og heier på sine. Det er vanskelig å forutsi hvem som vil vinne et slikt spill, men vi kan med sikkerhet si at de 5888 barna med privat avlastning blir taperne.

Landet vårt har løst langt større utfordringer før. Avlasterdommen er ingen nasjonal katastrofe, men de store politiske aktørene kan skape katastrofen. Oppskriften på en god løsning består først og fremst i å besinne seg. Det er svært positivt når arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie varsler at hun vil ta tak i saken. Vi får håpe

at hun passer på å sikre bred politisk enighet om løsningene.

Men alle som kjenner til statskverna, vet at den maler sakte. Selv om statsråd Anniken Hauglie har varslet at hun vil bidra til å løse saken, så kan en slik løsning ta tid. I mellomtiden bør NFUs lokallag og fylkeslag jobbe overfor kommunene. Benytt kommunepolitikerne og de kommunale rådene for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Krev samtaler med kommunens politiske ledelse. I FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, artikkel 4, forpliktes myndighetene til aktivt å involvere mennesker med nedsatt funksjonsevne gjennom organisasjonene som representerer dem. Slike samarbeid skal skje på alle politikkområder som får konsekvenser for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Forhold knyttet til avlastning gir utvilsomt slike konsekvenser.

I stedet for å lage kriser, må en få kommunene til å finne løsninger. Dommen gjaldt en avlaster i Ålesund. Mange avlastere kan fortsatt ha oppdragskontrakter. Det avgjørende her er arbeidsgivers styring med ordningen. Kommunene må gå gjennom hver oppdragskontrakt og avgjøre om det er snakk om oppdrag eller ansettelse. Er det snakk om ansettelsesforhold, må kommunene vurdere om ansettelsen er i strid med avtalene som regulerer ansettelsesforhold. Er det en slik konflikt som ikke kan løses gjennom reforhandlinger eller dispensasjoner, så blir kommunene stående i den uholdbare situasjonen at de må velge hvilket lovverk de må bryte. Det er langt fra selvsagt at kommunen skal bryte helse- og omsorgstjenesteloven for å sikre arbeidsmiljøloven. Her må de ansvarlige statsrådene komme på banen og få Stortinget med på å finne

gode løsninger som kommunene kan etterleve.

Både kommunale og nasjonale myndigheter må sikre løsningene som er i samsvar med grunnlovens § 104 – om barns rettigheter, Barnekonvensjonens bestemmelser og FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, artikkel 7 – om rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne. Når arbeidslivsorganisasjonene kommer på banen, har de en tendens til å overse barns rettigheter. Barn med nedsatt funksjonsevne er få. NFU er en liten organisasjon. Vi kan verken gå til streik eller lockout.

Vi får derfor håpe at organisasjonene og politikerne er sitt ansvar bevisst. I denne sammenhengen er NFU en spurv i tranedans. Vårt sterkeste våpen er at vi kan si fra og bidra til å søke de gode løsningene. Landet vår har vært gjennom større utfordringer. Saken kan løse seg. Ingen ansvarlige politikere ønsker å ramme 5888 barn med privat avlastning. Men vi må minne politikerne om at vi er her.

JENS PETTER GITLESEN
FORBUNDSLEDER

Jens Petter Gitlesen

Fantastiske Solgården i Spania

Sommerferie 2017

Solgården er et tradisjonsrikt feriested på Costa Blanca, mellom Alicante og Benidorm.
Deilige dager med sol, bad og mye moro. Møt nye venner i flotte omgivelser!
Opplev Solgården du også!

Ledsager-
rabatt!

En annerledes og morsom ferie!

Dette er inkludert i reisen til Solgården:

- Trygg og tilrettelagt ferieopplevelse med eget fly og helsepersonell som reiseledere
- Unik bagasjeservice. Direkte fra avreise-flyplass til ditt rom
- Helpensjon.
- 24 timers vakt med norsk helsepersonell
- Flotte tilbud om aktiviteter og utflukter

Enklere ferie kan du ikke få!

For mer informasjon og bestilling: solgarden.no

Tlf 24 14 66 60 (man - fre kl. 08.30 - 21.00)

Følg oss på

SOLGÅRDEN
trygghet, trivsel og glede

En utredning med stor tyngde

- Jeg er både glad for Kaldheim-utvalgets anbefaling om å ta inn FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med funksjonsnedsettelse i menneskerettsloven og har hatt et gjennomgående fokus på barnas situasjon. De 10 medlemmene har levert en NOU med stor tyngde.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

Det sa statsråd Solveig Horne i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet da hun fikk overrakt NOU 2016:17 «På lik linje» av utvalgets leder, Osmund Kaldheim, 13. oktober. Det var på dagen to år siden Rettighetsutvalget ble nedsatt.

I sin tale både da og noen uker senere på Samordningsrådets (SOR) store konferanse i Oslo om samme tema, fastslo Horne blant annet at levekårene for mennesker med utviklingshemning er blitt bedre siden ansvarsreformen. -Vi står likevel fortsatt overfor store utfordringer på en rekke sentrale livsområder. Stikkord er for eksempel selvbestemmelse, rettsik-

Det var statsråd Solveig Horne som fikk fram NOU 2017: 17 "På like linje".

kerhet, opplæring, arbeid og helse- og omsorg. NOUen skal nå ut på høring. Jeg håper mange vil bidra med synspunkter og innspill. Faktagrunnlaget som ligger bak utredningen vil uansett være et godt

utgangspunkt for de konkrete tiltakene som nå må realiseres for å bedre rettighetene til mennesker med utviklingshemning i tiden som kommer, presiserte Solveig Horne.

LETTLEST

Kaldheim-utvalget overrakte for litt siden NOU 2016:27 – På lik linje – til statsråd Solveig Horne. Hun sa at de 10 medlemmene i utvalget hadde levert en NOU med stor tyngde.

Statsråden var glad for at utvalget anbefaler å ta inn FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med funksjonsnedsettelse i menneskerettsloven.

Hun likte også at utvalget er opptatt av barnas situasjon.

Osmund Kaldheim har ledet utvalget. Det ble også kalt Rettighetsutvalget.

Ikke skryt, vær kritiske!

- Ikke la dere forlede til å skryte – vær kritiske! Mennesker med utviklingshemning får fortsatt ikke oppfylt helt grunnleggende menneskerettigheter som vi andre tar som en selvfølge. Tiden er inne for forslag som kan skape endringer.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

Både under overrekkelsen av NOU 2016:17 «På lik linje» til statsråd Solveig Horne og under SOR-konferansen i Oslo nylig viste lederen av Rettighetsutvalget, Osmund Kaldheim, til at beskrivelsen av situasjonen og forslagene i utredningen er resultat av et omfattende etterforskningsarbeid på feltet. Det gjelder blant annet med en gjennomgang av all tilgjengelig litteratur og dokumentasjon. Han fastslo at vi har 20 år bak oss med taushet og usynliggjøring. – Det er flott med de små forbedringene som har skjedd. Nå må det til gjengjeld tas utgangspunkt i det store bildet som fortsatt preges av forskjellsbehandling, urett og en tenkning som har blitt hengende etter.

Må se seg i speilet

Kaldheim viste til at medlemmene har

Andre punkter

I tillegg til forslagene Osmund Kaldheim var inne på i sin orientering, har Rettighetsutvalget kommet med anbefalinger som gjelder fritidsaktiviteter, seksualitet, kriminalitet, straffeprosess og straffegjennomføring.

Papirvarianten av NOU 2016:27 «På lik linje» er utsolgt, men trykkes nå opp i nytt opplag. Den kan også leses blant annet på NFUs nettside www.nfunorge.org

Statsråd Solveig Horne og leder av Rettighetsutvalget, Osmund Kaldheim, foreviget etter overrekkelsen av NOU 2016:27 «På lik linje» – på dagen to år etter at utvalget ble nedsatt.

tatt utgangspunkt i FN-konvensjonen om de enkle, praktiske og tydelige menneskerettighetene. – Vi har innledningsvis satt opp en oversikt over de viktigste bestemmelsene og sett dem i lys av dagens situasjon for mennesker med utviklingshemning i Norge. Vi kunne da konstatere at de diskrimineres på en rekke områder. De får for eksempel ikke ivaretatt sin rett til selvbestemmelse og rettsikkerhet. Velferdstjenestene er preget av manglende koordinering, manglende statistikk og dokumentasjon fra både departementer og direktorater. Det er kort og godt mange instanser som nå må se seg selv i speilet og ta ansvar for at situasjonen endrer seg.

Viktigste funn

Kaldheim påpekte at utvalgets viktigste og mest gjennomgående funn er utviklingshemmedes manglende selvbestemmelsesrett. – De som får denne diagnosen, fratas mange rettigheter som alenebe-

grunnes med den. Dette er i strid med FN-konvensjonen. Utvalget foreslår derfor at den enkelte skal ha rett til beslutningsstøtte i stedet for verge, gratis retts hjelp og at reglene for bruk av makt og tvang blir endret.

Mange tjenesteytere gjør en formidabel jobb. Mottakersiden opplever likevel ikke at tjenestene henger sammen. Det å skape en helhet og sammenheng i tjenestetilbud er i stedet veltet over på brukerne og deres pårørende. Utvalget foreslår derfor at kommunene får plikt til å koordinere tjenestene for alle som trenger mer enn en tjeneste fra kommunen. En slik plikt er riktignok fastslått i helse- og omsorgslovgivningen. Helhet handler imidlertid om mer – som for eksempel å bo og gå på skole.

Uklare mål og virkemidler

Mange har drømt seg tilbake til ansvarsreformen da sentralinstitusjonene skulle

avvikles og det skulle etableres boligtilbud i kommunene. Den gang var målene tydelige og virkemidlene sterke. Nå er målene uklare, vi mangler dokumentasjon og virkemidlene er uklare og fraværende.

Det er BLD i Regjeringen som har koordineringsansvar for politikken for funksjonshemmede mens Bufdir er fagdirektorat. Det mangler imidlertid et tydelig mandat for koordineringsansvaret, og det er dessuten uklart hvilken myndighet BLD har overfor de tunge fagdepartementene. Bufdir har naturlig nok sitt fokus på barn og barnevern. Det er derfor nødvendig å avklare hvem som skal være pådriver for politikken for funksjonshemmede generelt og mennesker med utviklingshemning spesielt. Utvalget mener den jobben krever et tydelig mandat fra Regjeringen. Det er i tillegg nødvendig med et eget fagorgan som kan dokumentere, prioritere og fokusere på å sikre funksjonshemmede samme menneskerettigheter som andre.

«Vaffel-faktoren»

Lederen av Rettighetsutvalget minnet samtidig om at opplæringstilbudet til elever med utviklingshemning er av langt dårligere kvalitet enn for andre elever. - To av tre får opplæring av assistenter og ikke av lærere. Dette må endres slik at alle elever får undervisning av lærer. De fleste er hverken tilstrekkelig inkludert i vanlig klasse eller skole ettersom 70 prosent av all spesialundervisning skjer utenfor klasserommet. Mens vi spør de andre elevene om hvordan de har det på skolen, er elevene med utviklingshemning unntatt fra slike undersøkelser. Utvalget etterlyser derfor et krafttak for inkludering og at alle elever får læringsmål og blir spurt om hvordan de trives på skolen.

Vi vet i tillegg at få eller kun ca. en fjerdepart av de yrkesaktive med utviklingshemning har jobb. Bortimot 90 prosent befinner seg i skjermede virksomheter og 1 av 10 har hverken dagtilbud eller arbeidstilbud. Kommunale dagsentre er blitt det viktigste aktivitetstilbudet til 50 prosent. Her er den såkalte «vaffelfaktoren» et dominerende fellestrekk. Det betyr at det mange steder er mye fokus på omsorg og fritid og lite på arbeid. Utvalget foreslår at kommunene får ansvar for å sørge for at alle fødte uføre får tilbud om tilrettelagt arbeid.

Pakkeløsninger

Kaldheim viste også til at helse- og omsorgstjenester heller ikke er tilpasset utviklingshemmedes behov. -Svært mange må ta til takke med pakkeløsninger. Graden er avhengig av hvilket bofellesskap den enkelte er en del av. De må på lik linje med andre også få helse- og omsorgstjenester ut fra sitt individuelle behov.

Utvalget har dessuten sammenliknet tilbudene til barn med utviklingshemning i barneboliger med jevnaldrende som får omsorg innen barnevernet. Til

tross for at ansvaret ligger under samme departement er det store forskjeller i rammene, kvalitetskontrollen og rettsikkerheten.

Trygghet handler også om å eie egen bolig. Bare 10 prosent av mennesker med utviklingshemning eier sin egen bolig, mens hele 80 prosent i befolkningen som helhet gjør det. Det å være leieboer i et kommunalt bofellesskap øker risikoen både for å bli flyttet på, og måtte bo sammen med mennesker en ikke ønsker, i tillegg til at den enkelte ikke får bestemme selv i egen hverdag. Det er derfor svært viktig å sikre at flere både får eie sin egen bolig og at det skilles mellom bolig og tjenester.

Makt og tvang

Osmund Kaldheim kom avslutningsvis inn på dagens diskriminerende lover som åpner for ulovlig og utstrakt bruk av makt og tvang overfor mennesker med utviklingshemning. -Tilsyn i denne sammenheng har vist avvik i hele i 76 prosent – eller i tre av fire vedtak om bruk av tvang i perioden 2013 – 2015. De får heller ikke på langt nær tilstrekkelig støtte til å foreta egne valg og handlinger.

Gi lettlestbøker til jul!

For eksempel bok 9 i serien om Tigergjengen – den inneholder en spennende julefortelling. Alle de tolv bøkene i serien har tema spesielt tilpasset unge og voksne med utviklingshemning. De handler om alt fra vennskap, kjærlighet og sjalusi til jobb, fritid, bolig, sorg, glede, selvstendighet og samarbeid.

Bøkene er på 32 sider hver, har store illustrasjoner og selges i pakker med flere bøke. Fem nye kommer på nyåret.

Sjekk også andre bøker på vår hjemmeside, på Facebook eller i vår nettbutikk. Ta gjerne kontakt dersom du har spørsmål!

**SKAUGE
FORLAG**

skaugeforlag.no • 41 10 57 23 • post@skaugeforlag.no

Jens Petter Gitlesen i duell med virksomhetsleder Mary Ann Alstad og enhetsleder Randi Huus fra Bodø med ordstyrer Cato Brundvand Ellingsen i bakgrunnen.

- Debattspørsmålet er diskriminerende

«Er det størrelsen det kommer an på?» var tittelen på en duell på SOR-konferansen om Rettighetsutvalgets innstilling mellom vår egen forbundsleder Jens Petter Gitlesen og virksomhetsleder Mary Ann Alstad og enhetsleder Randi Huus fra Bodø kommune.

Trioen skulle med andre ord diskutere den ideelle størrelsen på bofellesskap for mennesker med utviklingshemning.

Jens Petter Gitlesen ga innledningsvis uttrykk for at problemstillingen om hvor store bofellesskap bør være, vitner om særgruppetenkning. Han mente det var diskriminerende at spørsmålet i det hele tatt var blitt gjort til gjenstand for debatt. - Det vitner om en holdning om at mennesker med utviklingshemning ikke selv skal kunne velge. Jeg tror ikke noen ville ha takket ja til å stille opp for å delta i en tilsvarende debatt om boform for unge kvinner, påpekte Gitlesen før han minnet om retten mennesker med utviklingshemning har til å velge hvor, hvordan og med hvem de vil bo.

Hans to meddebattanter viste til at Bodø kommune tilbyr bofellesskap for fra seks til 28 personer med utviklingshemning. - Vår erfaring er at mennesker med utviklingshemning og deres pårørende er opptatt av trygghet i hverdagen og foretrekker et botilbud som har

tilknytning til en personalbase. Vi ser også at større enheter fungerer godt for de med lite behov for bistand, og sliter samtidig med å rekruttere fagfolk til de små boenhetene. Mennesker som trenger mye hjelp trenger flere tjenesteytere – og med mange på jobb på et sted blir det lett institusjonspreg.

NFUs forbundsleder påpekte i en kommentar at behovet for en personalbase ikke er grunn god nok til å samle over 20 mennesker under samme tak. - NFU får tilbakemeldinger om mange som søker seg vekk fra de store boenhetene for nettopp å slippe unna institusjonspreget. Riktig maksgrense er etter vårt syn på mellom fire og seks, slik det også var politisk enhet om både i planleggingen, gjennomføringen og har vært det etter ansvarsreformen. Uten fokus på den enkeltes rett til individuelt tilrettelagte tjenester vil det uansett være en risiko for at også små bofellesskap kan fungerer mer som en arbeidsplass enn som den enkeltes hjem, presiserte Jens Petter Gitlesen.

Deltakersvar om debattspørsmålet

De i overkant av 750 konferansedeltakerne på SOR-konferansen fikk anledning til å svare på debattspørsmålet «Er det størrelsen det kommer an på?». Under halvparten fulgte opp. 108 støttet maksgrense på seks, mens flest – 117 – mente at det kommer an på hjelpebehovet. Kun 24 valgte svarkategorien «Jo mindre, jo bedre» mens 10 deltakere mente det ideelle var 10-20 personer.

Fagfolk kommenterte NOUen

Profilerte fagfolk fra flere faginstanser og forskningsinstitusjoner bidro med innledninger på **SOR-konferansen** om hva de mener er de sterke og svake sidene ved NOUen og hvilke konsekvenser de tror innstillingen vil få for utforming av tjenester og tjenesteyting. Begrenset spalteplass gjør at vi kun har anledning til å gjengi en brøkdel av det noen få av dem ga uttrykk for:

Sviker i spørsmålet om fagkompetanse

Professor Karl Elling Ellingsen

Først ut var professor Karl Elling Ellingsen ved NTNU og leder av Nasjonalt kompetansesenter om utviklingshemning (NAKU). Han viste til at Kaldheim-utvalget i utredningen ofte kommer inn på den store mangelen

på dokumentasjon og data om situasjonen for personer med utviklingshemning og de tjenestene de mottar. - Medlemmene stiller seg også kritiske til at de som utøver tjenestene mangler kunnskap og fagkompetanse, og krever at undervisningen av personer med utviklingshemning skal utføres av lærer og ikke ufaglærte assistenter.

Medlemmene endrer imidlertid strategi når det gjelder mangelen på kunnskap i helse- og omsorgstjenestene. - I denne sammenheng mener de at det holder at tjenestene utføres av ufaglærte så lenge de får en grunnopplæring. Her mener jeg utvalget sviker i forhold til et helt grunnleggende rettighetskrav når de ikke holder samme standard som for undervisning og dermed også krever profesjonskompetanse innen omsorgstjenestene. Hjemmetjenester kan godt utføres av assistenter, men hjemmetjenester vil også åpne for samspill som krever helse- og omsorgsfaglig kompetanse på profesjonsnivå.

Retten til selvbestemmelse, til å bli hørt i forvaltningssaker eller fravær fra å bli utsatt for tvang og makt må sikres. Det må skje gjennom at forvaltningen følger forvaltningsloven, og at juridiske prinsipper følges slik at de rettighetene en har til tjenester og ytelser innvilges når personen oppfyller kravene for å få dem. Fri rettshjelp eller beslutningsstøtte

vil ikke i seg selv endre de kreftene eller utfordringene som ligger i forvaltningen og i tjenestene. Det kan snarere sees som en tilpasning av en tendens med økt bruk av jurister for å sikre seg den retten loven i utgangspunktet gir.

Små visjoner om arbeid

Seniorforsker Terje Olsen

Seniorforsker Terje Olsen ved Nordlandsforskning konstaterte at det legges stadig mindre vekt på produktivt arbeid og mer vekt på dagtilbud og aktiviseringsstilbud til mennesker med utviklingshemning. Dette har skjedd i årene fra reformen og frem til den siste levekårsmeldingen til professor Jan Tøssebro og hans kolleger ved Institutt for samfunnsforskning, NTNU. En stor andel har ingen ting å gjøre på dagtid. I 2016 gjelder det 16 prosent.

Andelen som har en jobb integrert i ordinært arbeidsliv har vært veldig lav helt siden ansvarsreformen. Summen av dette er at det skjer en sakte og stille nedbygging av den produktive innsatsen til mennesker med utviklingshemning i vårt samfunn. Dette er overraskende, fordi det både er i strid med det som ellers er arbeidslinja i norsk velferdspolitikken og etter hva jeg kan forstå også på tvers av intensjonene i artikkel 27 i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjons-evne.

Det er også overraskende at Kaldheim-utvalget har så små visjoner og lite nytt å melde i NOUen når det gjelder arbeid, mente Terje Olsen.

Fem linjer om ferie

Seniorrådgiver Anders Midtsundstad.

Seniorrådgiver Anders Midtsundstad ved Nasjonal kompetanseenhet for barn og unge med funksjonsnedsettelse viste til at Rettighetsutvalget synliggjør rettighetene som personer med utviklingshemning har til deltakelse i kultur- og fritidsaktiviteter. - Medlemmene dokumenterer at lovverk ikke alltid følges og at det skjer diskriminering. De viser også til flere viktige konkrete forhold som er nødvendig for å styrke fritidstilbudet lokalt for personer med utviklingshemning. Det er samtidig viktig å presisere at det også må satses mer på dette feltet i direktoratene og departementene.

Et bedre fritidstilbud krever kreativitet og romslighet av de som skal følge opp. Tilbudet blir ellers lett begrenset og standardisert. Utvalget anbefaler imidlertid ingen konkrete løfter som gir grunnlag for at dagens praksis rundt fritid endres for denne målgruppen. Det er heller ikke først og fremst mer penger det er behov for i denne sammenheng, men at det blir brukt fagfolk også innen denne tjenesten med relevant kompetanse som kan jobbe systematisk.

Et bedre fritidstilbud krever kreativitet og romslighet av de som skal følge opp. Tilbudet blir ellers lett begrenset og standardisert. Utvalget anbefaler imidlertid ingen konkrete løfter som gir grunnlag for at dagens praksis rundt fritid endres for denne målgruppen. Det er heller ikke først og fremst mer penger det er behov for i denne sammenheng, men at det blir brukt fagfolk også innen denne tjenesten med relevant kompetanse som kan jobbe systematisk.

Ferie er i realiteten ikke et tema i NOUen. Det faktum at Rettighetsutvalget kun har brukt fem linjer på et så forsømt område er både oppsiktsvekkende og skummelt, presiserte Anders Midtsundstad.

Søkelys på arbeidsmarkeds-tiltakene

Under politiker-debatten på SOR-konferansen var stortingsrepresentantene (fra venstre) Kirsti Bergstø (SV), Bente Stein Mathisen (H) og Fredric Holen Bjørdal (AP) enige med Jens Petter Gitlesen i at det er behov for en styrking av arbeidsmarkedstiltakene for mennesker med utviklingshemning da han benviste til at et samlet storting i 1990 støttet Regjeringen i at arbeidsmarkedstiltakene skulle bygges ut etter hvert. – Etter 26 års venting er det på tide at Regjeringen kommer med en opptrappingsplan, presiserte NFUs forbundsleder.

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)
BPA i Aleris - frihet til å leve ditt liv!

Aleris har solid erfaring fra å skreddersy BPA-ordninger i nær dialog med kommunene og BPA-mottakerne. Vårt mål er å gi deg som er funksjonshemmet mulighet til et selvstendig liv.

Med Aleris som din BPA-leverandør, får du:

- Veiledningstelefon 365 dager i året, 24 timer i døgnet.
- Opplæring i å være arbeidsleder.
- Opplæringstilbud til assistentene dine.
- Tilbud om hjelp til å skaffe assistenter.
- Tilbud om bistand til intervju, ansettelse og til å lage turnusplan.
- Stillingsannonser.
- Arbeidsledermanual med rutiner og verktøy for en enklere BPA-drift.
- Assistentmanual til hjelp for assistenten.
- Nettbaserte verktøy for timelister og arbeidsplaner.
- Driftskonto/refusjonsordning til å dekke ekstrautgifter til BPA. (Kinobilletter, telefonutgifter, kontorutstyr etc.)
- En arbeidsgiver til assistentene dine som har tariffavtale som sikrer gode arbeidsforhold.
- Rapport hver måned om timeforbruk.

Velkommen til en BPA-samtale med oss i Aleris!

bpa@aleris.no Tlf: 974 80 800
www.aleris.no/bpa

Grundig jobb av Rettighetsutvalget

- Rettighetsutvalget har gjort en grundig jobb i sin beskrivelse av dagens situasjon for mennesker med utviklingshemning. Det er svært positivt at utredningen legges tett opp til FN-konvensjonen (CRPD) og menneskerettighetstenkningen. Utvalget foreslår at konvensjonen bør inngå i menneskerettighetsloven. Et enstemmig landsmøte i NFU ga også uttrykk for det samme.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

NFUs forbundsleder Jens Petter Gitlesen har heller ingen problemer med å gi sin tilslutning til utvalgets beskrivelse av diskriminerende og uforsvarlige forhold i NOU 16:17 «På lik linje» – selv om han mener flere er utelatt. Han minner samtidig om at medlemmene har hatt sine rammer og ressurser å forholde seg til – og at de innenfor disse fortjener ros.

Gitlesen påpeker samtidig at mange feiltolker og dermed betrakter offentlige utredninger som et offisielt, politisk dokument. – Verken Regjeringen eller Stortinget har hittil sagt seg enige eller uenige i det som står i NOU 2016:17. Slike utvalg blir nedsatt for å gi politikere og andre beslutningstakere kunnskap om virkeligheten for at de skal kunne starte sine diskusjoner og ta stilling til mulige løsninger.

Med «På lik linje» har de fått et godt verktøy. Kaldheim-utvalget kommer for eksempel med mange gode forslag som det er lett å slutte seg til – som for eksempel at mennesker med utviklingshemning skal ha gratis retts hjelp. Det er ikke uten grunn at mesteparten av NFUs frie ressurser nasjonalt blir brukt til nettopp det. Utvalgets forslag om endring av reglene om bruk av makt og tvang er vi selvstendig også enige i.

Det samme gjelder rett til tilpassede helse-tjenester, universell utforming av eksisterende skolebygg, varig støtte til arbeidstakere med utviklingshemning i ordinært arbeidsliv, standarder for læringsmål og at elever med utviklingshemning skal ha rett til undervisning av kvalifiserte lærere.

Uforståelig

Gitlesen stiller derimot spørsmålsteget om hensikten ved andre forslag i NOUen. – Når utvalget foreslår å endre vergemålslovens bestemmelser om samtykkekompetanse med en funksjonstest, så er dette i mitt hode kun en navneendring på dagens samtykkekompetanse. Både innføring av en funksjonstest og forslaget om at reglene om fratakelse av rettslig handleevne skal endres, er begge i strid med FN-konvensjonen. Forslaget om å hjemle koordinerte tjenester i kommuneloven, vil neppe virke negativt. Kravet til koordinerte tjenester er imidlertid allerede hjemlet i ca. 20 lover fra før. Vi vil neppe merke de store endringene om kravet blir hjemlet i en til.

NFUs forbundsleder presiserer at det som først og fremst mangler på feltet i denne sammenheng er en ordning med sanksjonsmidler når kommunene ikke fatter lovlige vedtak. Vi tar i tillegg avstand fra at tilretteleggingsplikten av varig tilrettelagt arbeid (VTA) skal overføres fra staten til kommunene. Vi har mer enn nok erfaring med kommunale prioriteringer. Hadde det systemet fungert, ville ikke statlige tilsyn både med skole og omsorgstjenester avdekket ulovligheter i 70-90 % av tilfellene. Forslaget er diskriminerende også med tanke på at arbeidsmarkedstiltakene for andre grupper er et statlig ansvar. Da skal ansvaret for arbeidsmarkedstiltak overfor mennesker med utviklingshemning også være det.

Katastrofalt

NFUs forbundsleder er dessuten kritisk til forslaget i NOUen om å skille ut staben som jobber med saker som omhandler mennesker med utviklingshemning i Barne-, ungdoms- og inkluderingsdepartementet (Bufdir) i et eget direktorat. – Det er over tid blitt opparbeidet et fagmiljø med 20 ansatte som arbeider med sakene våre. Vi har heller aldri hatt problemer med Bufdirs ledelse eller direkto-

Det Jens Petter Gitlesen nå frykter mest, er at Regjeringen legger NOU 2016:17 i skuffen.

ratets ivaretagelse av politikken overfor vår gruppe.

Hovedfokus i Bufdir handler imidlertid til syvende og sist likevel om barnevern. I dag nyter det lille fagmiljøet som jobber med våre saker likevel godt av de samlede ressursene som tilføres direktoratet. Skilles denne staben ut i en egen enhet, må det avsettes ressurser til å ansette en egen ledelse og administrasjon. Det vil i så fall innebære et alvorlig svekket tilbud til mennesker med utviklingshemning – med mindre ressurser mot alle odds mangedobles og de ansatte får nok tid og muligheter til å jobbe med våre saker slik de gjør i dag.

Ingen dyp kritikk

Jens Petter Gitlesen viser til at det også er andre forslag i NOUen som NFU både er fornøyd og misfornøyd med. – Det at vi påpeker de vi er uenige i, må likevel ikke oppfattes som dyp kritikk av utvalgets arbeid fra vår side. Rettighetsutvalgets oppgave har som nevnt innledningsvis vært å lage et dokument som skal legges til grunn for diskusjonen om hva slags politikk som skal føres i forhold til mennesker med utviklingshemning. NFUs innvendinger vil komme fram i vår høringsuttalelse, og er ment å være konstruktive innspill. Vi oppfatter de fleste forslagene positivt, og folk må ikke henge seg opp i de vi er uenige i.

Vi må heller ikke glemme at tiltaks-

siden alltid er den vanskeligste. Lossius-utvalgets innstilling var et paradigmeskifte. Ser vi på tiltakene som medlemmene foreslo for å sikre tilbudet i kommunene, kan en i etterpåklokskapens lys konkludere med at heller ikke dette utvalget kom med tilstrekkelige tiltak for å sikre de gode målsetningene.

Må bli stortingsmelding

Det NFUs forbundsleder først og fremst er opptatt av nå, er at NOUen ikke snakkes ned og at Regjeringen lar den havne i en skuff.

- Det er i denne sammenheng viktig å ha i mente at det var statsråd Solveig Horne som fikk denne NOUen frem etter at den ble enstemmig vedtatt av Stortingets sosialkomité. Det blir imidlertid ikke tid til å fremme den som en ny stortingsmelding i inneværende stortingsperiode som i praksis er slutt omkring St. Hans 2017. Deretter begynner valgkampen. Når et nytt storting samles neste høst er det statsbudsjettet for 2018 som først og fremst vil ha politikernes fokus. Dette betyr at vi først kan gjøre regning med at det startes opp et arbeid knyttet til denne NOUen våren 2018. Da vil stortingsvalget enten ha ført til store rokkeringer i Regjeringen – eller det er helt andre partier som har regjeringmakten. Som i sin tur vil si at Sosialkomiteen ikke vil ha de samme medlemmene lenger. Det vil trolig heller ikke være noen av de nye som vil være spesielt opptatt av denne saken. Politikere flest har sine kampsaker – og det er få som har politikken for mennesker med utviklingshemning øverst på sin prioriteringsliste.

Snakk NOUen frem!

Det er derfor svært viktig at vi i NFU i tiden fremover omtaler NOUen positivt. Både medlemmer og tillitsvalgte må etterlyse videreføringen av den når de møter politikere i den kommende valgkampen. Alle må se det som en oppgave å snakke denne innstillingen frem. Jeg vil oppfordre alle til å konfrontere politikerne på valgmøter og stille spørsmål om hva de vil gjøre for å sikre at den blir fremmet som en stortingsmelding, presiserer Jens Petter Gitlesen.

Lettlest kokebok i julegave?

«SÅ GODT!» – en lekker, lettlest og slitesterk kokebok perm med symboler og bilder – skrevet av Anne Gro Innstrand og Sølvi Linde.

Dette er en tilrettelagt variant av de samme forfatternes suksess-kokebok med samme navn som kom ut i 2010. Med en del av de populære oppskriftene derfra – i tillegg til at permen er supplert med flere nye har potensielle kjøkkenskrivere som trenger alternativ og supplerende kommunikasjon fått større mulighet til selvstendighet og mestring i kunsten å lage sunn og god mat. For her kan de gyve løs på oppskrifter med alskens supper, salater og grønnsaker, pasta, fisk- og kjøttretter, desserter og bakst. Permen ble nylig supplert med helt nye oppskrifter på thaisuppe, ørret med timian, fiskekaker og rømmesaus til fisk og rundstykker i tillegg.

Interessert i å kjøpe boka? I så fall kan du kontakte:

lene.hansen@signo.no / heidi.trolldalen@signo.no

Boka kan kjøpes for 349 kroner pluss frakt via www.signobutikken.no, ved henvendelse til post@signovivo.no eller i butikken «Vevkroken» i Andebu, Vestfold, der telefonnummeret er 941 37 110.

Boka har til og med fått en egen Facebook-side Så godt. Lettlest kokebok med symboler og bilder. Og for de som ikke vet det: Den er utgitt med støtte fra Signo og Leser søker bok. Det står også mer informasjon på **www.saagodt.no**

Kokebokpermen er kort sagt et godt tips til en god julegave!

Oppskriftene i kokebokpermen er illustrert med fristende og delikate bilder av Pål Hoff.

Vi fortjener applaus!

- Mye positivt har skjedd siden NFUs landsmøte i 2012. Jeg synes vi fortjener applaus for oss selv.

TEKST OG FOTO: BITTEN-MUNTHE-KAAS

Slik avsluttet Jens Petter Gitlesen sin velkomsttale til de 101 landsmøtedelegatene som kvitterte med lang, hjertelig og entusiastisk hyllest både til NFU og hverandre.

Og det var mye forbundslederen mente de kunne applaudere for. Han kom blant annet inn på BPA som er blitt rettighetsfestet, den egne stortingsmeldingen om levekårene for mennesker med utviklingshemning og Tvangslovutvalget som ble nedsatt på forsommeren.

-NFU er ikke minst blitt en større organisasjon. Fylkeslagene vokser og Hordaland mest. Aktiviteten i Møre og Romsdal har også vært stor. I Oslo er det ny ledelse som har blåst liv i flere nye lokallag. I Hedmark gjøres det en kjempejobb. Tillitsvalgte i Finnmark skal også ha honnør. Det er godt gjort å drive fylkeslaget så godt i et så stort fylke.

Gitlesen avsluttet med å minne om at det fortsatt er mange kamper som skal kjempes. - Vi går inn i et nytt valgår. Mye skal skje og mye må forberedes. Vi trenger flest mulig aktive tillitsvalgte som både kan bidra til å rette søkelys på situasjonen til mennesker med utviklingshemning i valgkampen og til at den positive utviklingen i organisasjonen fortsetter!

Jens Petter Gitlesen takket FO-leder Mimmi Kvisvik som hilste til landsmøtet. Det samme gjorde....

...statssekretær Kai-Morten Terning, BLD,

likestillingsombud Hanne Bjurstrøm,

Roar Hoidal på vegne av styreleder Tor Arne Hoidal i JAG.

Fra en av de mange avstemningene.

Gruppemassasjen var populært.

.... rettet søkelyset på arbeid og betydningen av å organisere seg.

Lar Petter Throndsen fra NFU Buskerud har vært med på flere tidligere landsmøter.

Morsomst på et fredsommelig landsmøte

NFUs 19. landsmøte ble i det store og hele svært så fredsommelig.

Det morsomste var nok en gang todayers-kurset i forkant av landsmøtet der utsendingene med utviklingshemning

trenes på talerstolen og drilles på landsmøteforhandlingenes mange prosedyrer og møteregler. Kurset ble igjen profesjonelt ledet av de erfarne parhestene Hylene Holand, tidligere forbundsleder og Bikko (Ragna Langlo) – også mangeårig tillitsvalgt både lokalt, regionalt og sentralt i NFU.

Tore Hagebakken fikk diplom og kunstverket «Brobyggeren» av Trine Lindhjem. Midt i blinken med tanke på prisvinnerens engasjement for mennesker med utviklingshemning.

Ærepris til brobygger

-Tore Hagebakken er en politisk ringrev med stor, sosial samvittighet som er flinkere enn de fleste til å få gjennom sakene han kjemper for. Han er mer opptatt av å fremme dem enn han er opptatt av å få æren selv.

Det var Jens Petter Gitlesen som overrakte NFUs ærespris med bilde og diplom til den aktive lokal- og stortingspolitikeren fra Arbeiderpartiet i Oppland, som i årevis har hatt et spesielt fokus på levekårene til mennesker med utviklingshemning.

Gitlesen minnet om NFUs avhengighet av medmenneskers engasjement på alle livsområder. -Tore Hagebakken har alltid

arbeidet for å inkludere livssituasjonen til mennesker med utviklingshemning i flest mulig saker som behandles på Stortinget. Han har fremmet våre saker i alle komiteene og forfulgt dem langt inn i Regjeringens kontorer. Det skjedde ikke minst da han var saksordfører for innstillingen som endte opp i Stortingsmelding «Frihet og likeverd» i 2012. Han er kort og godt en meget verdig vinner av NFUs ærepris, sa NFUs forbundsleder.

Forpliktelse

- Jeg har aldri fått en pris før, og ble stum både av stolthet og glede da jeg fikk vite at jeg skulle få NFUs ærespris. Det er en honnør jeg setter meget stor pris på, og samtidig ser som forpliktende, presiserte en tydelig rørt prisvinner i en kommentar til SFA.

Det nye landsstyret.

Det nye landsstyret

Jens Petter Gitlesen, forbundsleder

Jens Petter Gitlesen fra Sola er i gang med sin tredje periode som NFUs forbundsleder. Gjennom sin utrettelige nærmest døgnet rundt og over-alt-jobbing har han gjort NFU til en mer vital, synlig og slagkraftig organisasjon med større gjennomslagskraft enn tidligere. Han satser for fullt på at den gode utviklingen skal fortsette – blant annet med flere aktive tillitsvalgte. Jens Petter er far til en ung kvinne med Downs syndrom.

Torill Vagstad, nestleder

Torill Vagstad fra Elverum har en stor del av æren for den gode medlemsveksten og aktiviteten både i lokallaget i hjemkommunen Elverum og i fylkeslaget i Hedmark. Hennes hjertesaker handler om interessepolitikk og menneskerettigheter. Hun er opptatt av urettferdighet og mangel på likestilling og likeverd. Torill har en sønn med Downs syndrom.

Camilla Hopen, styremedlem

Camilla har tidligere vært vararepresentant i NFU Tønsbergs lokallag. Hun er med i NFU fordi hun er opptatt av å kjempe for både andres og egne rettigheter, og ønsker å være en talsperson som er der og er med på å gjøre en forskjell. Hennes hjertesaker er selvbestemmelse og retten til arbeid.

Karen Hultgren Olsen, styremedlem

Hun bor i Hadsel i Nordland og har lengst erfaring som tillitsvalgt i NFU i det nye landsstyret. Hun har og har vært med fra gjennomføringen av ansvarsreformen, avviklingen av institusjonene og nedlegging av spesialskolene på -80 og 90-tallet. Rettsikkerhet og retten til å motta tjenester for mennesker med utviklingshemning på lik linje med andre, er blant hennes hjertesaker. Karen har en voksen sønn med autisme og utviklingshemning.

Geir Tore Søreide, styremedlem

Det er ikke minst Geir Tores innsats både som leder av Stord/Fitjar lokallag og fylkeslaget i Hordaland de senere årene som har bidratt til best rekruttering av nye medlemmer på landsbasis i siste landsmøteperiode. Han er en person med stor arbeidskapasitet, og har sitt fremste fokus på inkludering og aktivitet. Geir Tore er far til en ung mann med Downs syndrom.

Ninni Bakke Ternes, styremedlem

Ninnis tidligere erfaringer som henholdsvis styremedlem i Molde og omegn lokallag og både styre- og ledervervet i NFU Møre og Romsdal fylkeslag, er blant de mange tillitsvervene hun har hatt gjennom sitt mangeårige frivillige arbeid. I sitt arbeid for NFU fremover ønsker hun blant annet å bidra til å få snudd fokuset bort fra hva omsorgen for mennesker med utviklingshemning koster til hvilke ressurser og muligheter den enkelte har. Ninni er mor til en ung mann med Downs syndrom.

Knutsen, styremedlem

Evy Knutsen fra Lindås har i flere år vært styremedlem i NFU Lindås og Masfjorden lokallag og NFU Hordaland fylkeslag. Hun er kjent som en effektiv og engasjert tillitsvalgt som får sakene unna. Evy er mor til en ung jente med utviklingshemning.

Vararepresentanter

Følgende er vararepresentanter til det nye landsstyret:

Rigmor Hamnvik, Troms (1. vara), Frid T. Svineng, Finnmark (2. vara), Tom Roger Ramsøskar, Sør-Trøndelag (3. vara), og Sharam Ariafar, Oslo (4. vara).

NFUs prinsipper forståelig for alle

På landsmøtet i 2012 fikk Ragna Langlo og Helene Holand i oppdrag å lage en forklaring på et enkelt språk til hvert av de 10 prinsippene i NFUs prinsipp-program i samarbeid med «Aktiv i egen organisasjon».

Landsmøtet i år vedtok samtidig at prinsipp-programmet skal deles i to selvstendige dokumenter til bruk i ulike sammenhenger. I det ene er det kun prinsippene som er gjengitt, mens lese-svake ikke vil ha noe problem med å forstå de nye forklaringene til hvert av dem i det andre. Landsmøtet vedtok samtidig at det sittende landsstyret skal kunne foreta redaksjonelle justeringer i prinsippforklaringene underveis for at de til enhver tid skal være dagsaktuelle og tidsriktige.

Ny kontingentfordeling

Det ble en konstruktiv debatt om landsstyrets forslag til hvordan medlemskontingenten skal fordeles fremover - mellom NFU sentralt og fylkes- og lokallagene.

Bakgrunnen er den vanskelige økonomiske situasjonen i NFU sentralt som over flere år av ulike årsaker er blitt gradvis forverret. En gjennomgang av økonomien viser derimot at den er relativt god i fylkes- og lokallagene. Landsmøtet vedtok derfor landsstyrets forslag om at NFU sentralt får 60 prosent mens fylkes- og lokallagene for 20 prosent hver.

Fra sidelinjen

Ikke bare å holde styr på teknikken.

Jens Petter Gitlesen ble valgt med overveldig flertall og stående applaus som NFUs forbundsleder i en ny fireårsperiode.

Temperaturen opp under valg og funksjonstid

Temperaturen under debattene på landsmøtet som stort sett ellers var lav, gikk derimot opp noen grader under valget av forbundsleder og spørsmålet om vedtektsendring i forbindelse med sistnevntes og landsstyremedlemmenes funksjonstid.

Enden på visa ble at landsmøteperioden på fire år skal fortsette, og at en forbundsleder i NFU kan sitte ved roret i tre perioder. Det ble imidlertid satt et tak på valgperioden til landsstyrets medlem-

mer på to. Ettersom en landsmøteperiode som tillitsvalgt på fire år er lang tid, skal både forbundsleder og landsstyrrerepresentantene kunne takke nei til å fortsette i vervene underveis.

Mens landsstyret i sitt forslag enstemmig gikk inn for at Jens Petter Gitlesen skulle fortsette som forbundsleder i en tredje periode, fremmet NFU Buskerud fylkeslag benkeforslag på sin tidligere lokallagsleder og fylkesleder Trond Magne Sandvik. Han har vært vararepresentant til landsstyret i to perioder.

Det endte med at Jens Petter Gitlesen ble valgt med 94 mot fylkeslagets 7 stemmer.

Fra sidelinjen

Forbundslederen i kjent positur i en pause under landsmøteforhandlingene.

Vil ha nytt fokus på prinsipp-programmet

- De neste fire årene i NFUs landsstyre vil jeg blant annet bruke til å arbeide for å få nytt fokus på og en bevisstgjøring om forbundets 10 prinsipper. De har alltid vært kompassnålen i mitt eget arbeid siden jeg startet som tillitsvalgt i organisasjonen i 1985.

AV: BITTEN-MUNTHE-KAAS

NFUs prinsipper

1. Mennesker med utviklingshemning har den samme verdi, de samme grunnleggende behov og rettigheter som et hvert annet menneske.
2. Mennesker med utviklingshemning har likeverdig rett til liv.
3. Mennesker med utviklingshemning har rett til reell innflytelse på sitt liv og til å fatte egne beslutninger.
4. Mennesker med utviklingshemning og familier der et familiemedlem har utviklingshemning har rett til individuelt tilrettelagte tjenester og økonomiske ytelser.
5. Mennesker med utviklingshemning har rett til likeverdig og tilrettelagt opplæring på alle nivå i skoleverket og innenfor de samme organisatoriske rammer som alle andre.
6. Voksne mennesker med utviklingshemning har rett til eget hjem.
7. Voksne mennesker med utviklingshemning har rett til et seksualliv og til samlivsform etter eget ønske.
8. Voksne mennesker med utviklingshemning har rett til arbeid.
9. Mennesker med utviklingshemning har rett til å delta i alminnelige kultur- og fritidsaktiviteter.
10. Mennesker med utviklingshemning har rett til interesseorganisasjon som pådriver for at retten til likeverdighet og likestilling skal bli hevdet og ivarettatt på alle områder i samfunnet.

Karen Hultgren Olsen fra Hadsel i Nordland ble medlem i NFU da sønnen Rune var 13 år etter først å ha bidratt til oppstart av FFO i Troms og Tromsø og vært tillitsvalgt i Foreldreforeningen for hjertesyrke barn. I NFU har hun kort fortalt vært leder av lokallaget i hjemkommunen i flere tiår, fylkesleder i Nordland i tre perioder, leder av både NFUs tidligere skolepolitisk utvalg og medlem av forbundets «gamle» landsstyre der alle fylkeslederne var representert.

Og hun gir seg altså ikke med det: På NFUs landsmøte i september ble den nyblitte pensjonisten og trekkfuglen til Spania vinterstid enstemmig valgt inn i det nye landsstyret.

- Jobben ved Opplærings- og utviklingssenteret ved Hadsel videregående skole tok all tid. Jeg har derfor ikke hatt anledning til å ta sentrale tillitsverv i NFU de senere årene, men har vært med lokalt hele tiden. Nå ser jeg derimot frem til igjen å kunne bidra for fullt, sier 65-åringen i en samtale med SFA.

- Du er mor til Rune med sammensatte funksjonsnedsettelse, kan se tilbake på tiår med tillitsverv for NFU og hele tiden hatt full jobb i tillegg. Hva er det som driver deg til enda mer organisasjonsarbeid fremfor endelig å kunne nyte ditt vel fortjente otium?

- Jeg trives best med å ha mye å gjøre, og ser ingen grunn til at jeg ikke skal fortsette med det. Mitt engasjement handler også om at jeg vil bidra til å kjempe mot den økende nedprioriteringen og diskrimineringen av både mennesker med utviklingshemning og andre svakstilte grupper i dagens samfunn. For oss i NFU er institusjonaliseringen, økende bruk av makt og tvang, mangelfulle helse- og omsorgstjenester over 20 år etter ansvarsreformen bare noen av mange eksempler på det.

Ansvarsreformen

Som tillitsvalgt i NFU i forbindelse med både planleggingen og gjennomføringen av ansvarsreformen måtte Karen forholde seg til foreldre som i mangel av andre

Etter snart 22 års medlemskap i NFU er Karen Hultgren tilbake som tillitsvalgt på forbundets nasjonale arena. (Foto: SFA)

tilbud følte seg presset til å sende sine barn på institusjon. Selv hadde hun Rune hjemme den gangen. Etter at tilbudet om skole og barnehage ble lovfestet, var han et av de første barna med utviklingshemning i Hadsel som gikk sammen med jevnaldrende i sitt nærmiljø.

Karen legger samtidig ikke skjul på at det å flagge NFUs prinsipper på denne tiden kunne være en stor påkjennning.

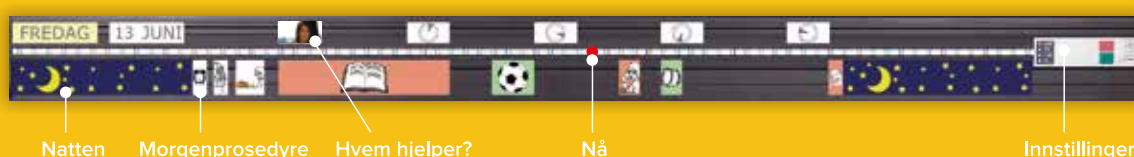
- Mange foreldre forstod ikke innholdet i reformen om inkludering i et samfunn for alle. De hadde i årevis levd med savnet og den dårlige samvittigheten over å ha sendt barna sine fra seg, og fryktet nå hva det ville innebære å få tilbake ansvaret. Noen så nærmest for seg at sønnen eller datteren som i mellomtiden var blitt voksen, ville bli avlevert på trappen.

NFU var den fremste pådriveren for denne reformprosessen. I kraft av å være leder av fylkeslaget i Nordland ble jeg både politianmeldt og måtte forholde meg til mange ubehagelige tilbakemeldinger fra sinte og frustrerte foreldre. Jeg glemmer til gjengjeld aldri telefonsamtalene

Oversikt i hverdagen

Cognita Klokka gjør det lettere å forstå tid, og gir brukeren konkrete bilder på abstrakte tidsbegrep. Den er svært enkel å tilrettelegge, og gir bedre oversikt og kontroll over hverdagen. Kan søkes som personlig hjelpemiddel gjennom NAV.

Cognita Klokka monteres på vegg og er 140 cm bred.

cognita™

Vi brenner for nyskapende løsninger som gir mestring og selvstendighet.
Tlf. 22 12 14 50 | mona@cognita.no | cognita.no

fra de samme pårørende som etter hvert forstod at de takket være reformen endelig kunne styre kontakten med sønnen eller datteren sin selv. De kunne stikke innom og selv få besøk i motsetning til tidligere da de måtte reise langt og det kanskje ikke ble med mer enn et besøk i året.

De utagerende barna

I dag gjør til gjengjeld holdningene og fordommene som kommer til uttrykk i den pågående debatten om livet med hjemmeboende farlige og utagerende barn med utviklingshemning Karen urolig. I likhet med mange andre har hun lest innlegg av foreldre og søsken som forteller om hvordan det ødela familiers hverdag.

65-åringen vet også noe om dette. Sønnen Rune kunne være både utagerende og voldelig i spesielle situasjoner. Det var et eller annet spesielt ved lillesøster Annas væremåte som utløste det.

- Vi la aldri lagt skjul på at vi måtte skjerme henne, og forsøkte heller ikke å late som om den delen av livet vårt var enklere enn den faktisk var. Vårt fokus i disse årene var likevel å finne fram til løsninger

som fungerte godt både for Rune, hans to søsken og resten av familien.

Fikk verdier

Karen kan derfor med hundre prosent sikkerhet si at Runes utagerende atferd i barndomshjemmet ikke bidro til å ødelegge hverken de to andre barnas eller foreldrenes liv. - Både Erik og Anna, som er hans verge sammen med meg, har et sterkt og godt forhold til storebroren og ville ikke vært ham foruten. Oppveksten - med oppturer, nedturer og alt det som var og er ham med hans begrensninger og mange ressurser - bidro til at de fikk med seg verdier som empati, tålmodighet, toleranse og forståelse. Selv ville jeg ha vært et helt annet menneske uten ham.

Det endte med at Rune kjøpte eget hus og flyttet hjemmefra allerede som 19-åring. Spesielt for Karen ble det en vanskelig løsrivingsprosess - ettersom hun alltid hadde sett for seg at han skulle bo hjemme lenger. - Vi lot med andre ord hensynet til Anna og Eiriks behov for skjerming veie tyngst. De trengte å få vår oppmerksomhet alene. Det skulle vise seg

å bli en god løsning både for Rune og resten av familien.

Best med eget hjem

Siden har kommunen bygget bofellesskap for innbyggere med utviklingshemning i Hadsel, og gjort flere forsøk på å få Rune flyttet dit. Men for familien Hultgren har det aldri vært aktuelt.

- Han skal bo der han bor. Til tross for innsparinger får han de tjenestene av det antallet tjenesteytere fra kommunen han trenger i eget hjem i stedet, sier Karen. - Mens andre leietakere med funksjonsnedsettelse har høy husleie i kommunens botilbud, har han sitt eget nedbetalte hus og lave faste utgifter.

Vi har riktignok vurdert å gå over til BPA. Men med Runes utviklingshemning, autisme, syns- og hørselhemning, medfødte hjertefeil og mulighet for å få tilbake epilepsien han hadde som liten gutt, har det blitt med tanken. Vi er avhengig av noen som styrer tjenestene - som ikke er oss.

Fokus i masteroppgave på utfordrende atferd

- Mennesker med alvorlig grad av utviklingshemning, utfordrende atferd og et mangelfullt talespråk, trenger stort sett døgn-kontinuerlig bistand og tilrettelegging i hverdagen. De fleste har i liten grad mulighet for selv å kunne hevde sin rett, er i stor grad prisgitt sine omgivelser og omsorgspersoner og befinner seg dermed i en særlig sårbar posisjon.

Linn Kristin Kirkfjell ved Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, arbeider for tiden med masteroppgaven «Det gode liv i boligen? Kommunale omsorgsboligers evne til å ivareta mennesker med alvorlig grad av utviklingshemning og utfordrende atferd på best mulig måte – sett fra foreldrenes perspektiv». Hun ønsker å finne ut mest mulig om hva mennesker med disse utfordringene selv mener er et godt liv og en meningsfylt hverdag.

- Jeg ønsker å belyse i hvilken grad deres foreldre opplever at deres voksne familiemedlemmer blir møtt med respekt og forståelse av de ansatte, om de får mulighet til å være aktive deltakere i egne liv ut fra sine evner og forutsetninger, og gis muligheter til å bestemme over sider av tilværelsen som er viktige for dem selv. Dette var viktige prinsipper i mitt tidligere arbeid som miljøterapeut i boliger for ungdommer og unge voksne med utfordrende atferd, autismespekterforstyrrelser og moderat til alvorlig grad av utviklingshemning. Disse erfaringene er også bakgrunnen for denne masteroppgaven.

Kirkfjell skal intervjuer foreldre til

personer med utviklingshemning og utfordrende atferd som selv har begrenset mulighet til å kunne uttale seg om slike forhold. - Foreldrene fungerer i mange sammenhenger som deres «stemme» utad. I disse samtalerne håper jeg at de vil formidle sine erfaringer og refleksjoner om i hvilken grad deres sønn eller datters behov blir ivarettatt. Jeg vil også gå nærmere inn på hvorvidt den enkelte er omgitt av ansatte som har fokus på å gi individuelt tilpassede tjenester som dermed er basert på det overordnede målet om å gi vedkommende god livskvalitet.

Kirkfjell er også ute etter å få vite noe om foreldrenes syn på og opplevelse av om tilbudet sønnen eller datteren har i omsorgsboligen fungerer som et hjem – i ordets vide forstand. - Dette er viktig med tanke på at de aller fleste personer med utviklingshemning og utfordrende atferd i dag bor i egne, døgnbemannede bofellesskap som i tillegg til å være deres hjem også er en arbeidsplass der de er under kontinuerlig tilsyn av offentlige tjenesteytere.

Jeg vil i tillegg be om foreldrenes vurdering av hvorvidt de ansattes tjenester og grad av tilrettelegging gjør at deres familiemedlem får oppleve selvbestemmelse og dermed anledning til å være aktive deltakere i eget liv. - Tidligere forskning har vist at det nettopp er dette spørsmålet som foreldre til mennesker med alvorlig utviklingshemning og utagerende atferd er mest opptatt av. Jeg vil dessuten spørre om de opplever at ansatte i omsorgsboligen verdsetter deres mangeårige erfaringer og unike kunnskaper når deres sønns eller datters tjenestetilbud skal utformes. Foreldrenes oppfatninger og erfaringer med bruk av individuell plan som verktøy for å sikre sitt familiemedlems rettigheter vil også være et tema i disse samtalerne

- Hva legger du i begrepet utfordrende atferd?

- Det handler for å si det enkelt om atferd som avviker fra og er uforenlig med forventede og aksepterte sosiale og kultu-

Linn Kristin Kirkfjell ønsker kontakt med flere foreldre. (Foto: Bitten Munthe-Kaas)

relle normer. Slik atferd kan inkludere alt fra en stereotyp og repeterende væremåte til selvstimulering som er til hinder for at den enkelte kan delta i ulike aktiviteter som er tilpasset hans eller hennes ferdigheter og generelle funksjonsnivå. Utfordrende atferd kan også være ulike former for selvskading, sosialt fornedrende atferd og verbal og fysisk utagering som kan føre til skade på personer, gjenstander eller inventar. Jeg er samtidig opptatt av at både forekomst av og årsaker til at mennesker med utviklingshemning kan ha en atferd som blir tolket som problematisk eller ut-

Søker flere informanter

Linn Kristin Kirkfjell har hittil møtt fire foreldre. Hun ønsker å få kontakt med flere som har unge voksne fra 18 år med alvorlig grad av utviklingshemning, en atferd som karakteriseres som problematisk og får en form for døgnkontinuerlig tilbud fra kommunen. Kirkfjell bor i Oslo, men har anledning til å besøke informanter som bor lenger unna.

fordrende, vil være avhengig av øyet som ser og hva man ser etter. Slik atferd viser seg likevel ofte når det blir satt grenser for deres muligheter til å påvirke beslutninger og andre sammenhenger de opplever er viktige.

Metode

Kirkfjell vil bruke båndopptaker under intervjuene. Hun presiserer at all informasjon som kommer frem vil bli behandlet konfidensielt. I selve oppgaven vil alle navn og eventuelle stedsangivelser anonymiseres. Lydbånd og intervju slettes ved prosjektets slutt 1. juni 2017. Alle opplysninger i oppgaven vil da være anonymisert. Det er i tillegg fritt fram for foreldrene å trekke seg fra prosjektet uten noen form for begrunnelse underveis. Alle data vil da bli slettet umiddelbart.

Kontakt

De som vil vite mer om dette forskningsprosjektet kan ringe Linn Kristin Kirkfjell på 98 07 37 84 eller kontakte henne via: linnki@student.uv.uio.no. Hennes veileder Ulf Tore Gommæs ved Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, kan også gi mer informasjon. Hans telefon er 22 85 81 10 og epostadresse er: u.t.gomnas@isp.uio.no.

Denne studien er godkjent av Personvernombudet for forskning, NSD – Norsk senter for forskningsdata AS.

Casas Heddy
kjenn varmen

Casas Heddy er åpent for alle. Vi ønsker velkommen til ny sesong i 2016 - 17. Utreise hver mandag i hele høst og vinter.
www.casasheddy.no
Tlf. 33 39 88 88

CASAS HEDDY
Trening, velvære og opplevelser i trygge, sosiale omgivelser Lanzarote, Kanariøyene

Kjære medlem

Har du betalt medlemskontingenten for 2016?

Alle våre medlemmer er viktige. I november sender vi ut påminnelser til de som enda ikke har betalt medlemskontingenten for 2016. For hvert betalende medlem, får NFU noe økonomisk støtte fra staten. De som ikke har betalt innen årskiftet, blir dessverre utmeldt.

Vi trenger alle våre medlemmer og håper du fortsatt ønsker å støtte vårt arbeid!

Tone Hammerlund
organisasjonssjef

Hedmark-sakene fortsatt fastlås

I SFA5/15 var det meste av spalteplassen viet fire saker fra Hedmark. De handlet blant annet om livssituasjonen til «Karl» fra Kongsvinger, «Else» i Stange, «Anne» i Elverum og Sten i Grue. I skrivende stund er det et år siden denne utgaven av medlemsbladet kom ut – og alle sakene virker like fastlåst.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

I alle de fire utgavene av SFA hittil i år har vi kort orientert om hva som har skjedd siden sist i disse sakene. For oss som står på sidelinjen og har jevnlig kontakt med deres nærmeste pårørende, er det ikke vanskelig å forstå hvordan tvangsvedtakene år

tærer stadig hardere både på den enkelte saken gjelder og deres aller nærmeste pårørendes fysiske og psykiske helse.

I tillegg til årets siste oppsummering om hver sak nedenfor, har vi tatt kontakt med advokatene som er engasjert av for-

eldrenes advokater. Vi ba dem om å formidle noen tanker skriftlig eller muntlig om hvordan de opplever å arbeide med disse sakene.

«Anne»-saken er helt ekstrem

Hele «Anne»-saken er helt ekstrem, og hinsides alt jeg ellers har opplevd i mitt advokatvirke. Det gjelder alt - fra anmeldelsen av lederen av NFU Hedmark fylkeslag og tvangsvedtakene mot «Anne» til den trenerende saksbehandlingen fra Fylkesmannens side. Jeg trodde ikke slikt forekom i Norge i 2016.

«Anne» i Elverum

28 år gamle «Anne» i Elverum må gå sin andre jul og nye år i møte uten noe kontakt med sine foreldre og nærmeste pårørende etter at Elverum kommunes nye tvangsvedtak nylig ble godkjent av Fylkesmannen.

Fylkesmannen vedtok samtidig å avslutte ordningen med fri retts hjelp til hennes mor. Denne ordningen har hittil gjort det mulig for henne å engasjere advokat Jostein Løken i sin kamp mot kommunens vedtak om bruk av makt og tvang overfor datteren.

Advokat Jostein Løken i Elverum representerer «Annes» mor. I en skriftlig kommentar til Samfunn for alle viser han til at han har kommentert og påklaget tvangsvedtaket som omfatter «Anne» i tiden fra oktober 2015 i en rekke oversendelser – først og fremst til Elverum kommune, Fylkesmannen og Fylkesnemnda. Løken påpeker til at det i disse oversendelsene er anført at bruken av tvang overfor 28-åringen med lettere utviklingshemning både er uforholdsmessig, unødvendig og basert på feil fakta.

- Vi har i prosess-skriv dessuten argumentert for at bruken av tvang er ulovlig. Vedtaket er samtidig en ekstrem belastning både for «Anne» og hennes mor. Både i løpet av det siste året og nå – som vedtaket nylig ble forlenget for en like lang periode – får mor stadig henvendelser fra personer som forteller at datteren er svært ulykkelig og spesielt savner henne og de andre menneskene som står henne nær.

Vi har ved flere anledninger anmodet Fylkesmannen om rask oversendelse av saksfremlegg til fylkesnemnda og bedt om at berømmelsen av saken der prioriteres. Det kan virke som om disse henvendelsene lenge er blitt ignorert. Fylkesmannen har i stedet forsøkt seg på diverse krumspring – som begjæringer om avvisning. Dette har ikke ført frem hverken i fylkesnemnda eller i tingretten. Fylkesmannen har til gjengjeld lyktes i å hale klagesaksbehandlingen ut i tid. Siste avgjørelse ble fattet

Advokat Jostein Løken.

da Sør-Østerdal tingrett avviste søksmålet fra Fylkesmannen slik det fremkommer av kjennelse datert 13. september 2016.

Det har vært umulig for oss å få prøve det første tvangsvedtaket mot «Anne» som ble fattet for et år siden med det siste som har trådt i kraft og skal gjelde frem til november 2017. Årsaken er Fylkesmannens stadige uthaling av klagesaksbehandlingen. Denne helt særegne, vidløftige og trenerende saksbehandlingen kan virke som et forsøk fra Fylkesmannen på å ville frata «Annes» mor retten til å få tvangsvedtaket prøvd i fylkesnemnda.

Vi gir likevel ikke opp, og har nå bedt fylkesnemnda legge til grunn at det nye tvangsvedtaket er en fortsettelse av det gamle. Dermed kan saken berammes og vedtaket endelig bli vurdert av fylkesnemnda, skriver Jostein Løken.

Verste saken jeg har arbeidet med

- Jeg sa det i intervju med SFA for et år siden – og står fortsatt ved det: Dette er uten tvil den verste saken jeg har arbeidet med i mine mange år som advokat.

Det sier advokat Helge Hjort ved Hestenes & Dramers kontor i Oslo. Han har hatt «Karls» foreldre som klienter i 10 år. Tidligere arbeidet han med hele den sammensatte problematikken denne saken består av. I dag jobber han «bare» med spørsmålene som har med bruk av makt og tvang overfor «Karl» å gjøre, mens advokat Odd Ivar Grøn tar seg av resten (se nedenfor).

Hjort viser til at foreldrene tok kontakt da «Karl» ble nektet å flytte fra et tidligere bofellesskap i Aleris' regi. – Han ønsket å flytte sammen med en tidligere medarbeider i omsorgskonsernet som

Advokat Helge Hjort har fulgt «Karls» sak i 10 år.

skulle etablere et nytt botilbud for samme målgruppe.

Siden har «Karl» vært omgitt av ansatte og offentlige instanser som ikke har gjort annet enn å bidra til at han skal ha minst mulig kontakt med sin familie. – De samme instansene har heller ikke gjort noe for å samarbeide med foreldrene, og har i tillegg aktivt avgrenset informasjon til dem om hvordan sønnen deres har det fra dag til dag.

Hjort har inntrykk av at de involverte instansene også bevisst har gjort det de kunne for å forvirre «Karl» – for å gjøre hans liv så splittet som mulig mellom lojalitet til foreldrene og til de ansatte som omgir ham i det daglige. – Jeg er riktignok ikke psykiater – men kan ikke forstå annet enn at hans helsetilstand i stor grad er blitt forverret av det.

Dette betyr også at jeg dessverre ser pessimistisk på «Karls» fremtid. Jeg tror

«Karl i Kongsvinger»

«Karl» har hatt vedtak om bruk av makt og tvang etter kapittel 9 i Helse- og omsorgstjenesteloven i fire år. Det nåværende går ut i løpet av desember. Nå frykter foreldrene at det blir forlenget og at han må gå et femte år i møte i bofellesskapet i Akershus under strenge restriksjoner.

de samme instansene er i stand til å holde dette gående til foreldrene enten ikke lever lenger eller ikke makter å fortsette og jobbe for «Karl». De har riktignok vunnet fram med noe – i den forstand at Fylkesmannen i tvangsvedtaket i desember i fjor sa nei til den delen av Kongsvinger kommunes tvangsvedtak som handlet om fotfølging og avgrensning av all form for kontakt mellom «Karl» og foreldrene. Dette har kommunen til gjengjeld fått gjennomslag for tidligere. Jeg er nå redd for at kommunen vil prøve seg på det igjen i et nytt vedtak i løpet av desember.

Helge Hjort mener Kongsvinger kommune aldri kunne ha gjort dette uten energisk og aktiv støtte fra Fylkesmannen i Hedmark og «Karls» etter hvert to verger. Han karakteriserer disse tre ansvarlige instansene som en slags hellig treenighet med stor overmakt.

Forvaltningen har sviktet totalt

Det har det dessverre ikke vært noe gjennombrudd i «Karls» -sak» det siste året.

Det skriver advokat Odd Ivar Grøn ved advokat Lippestads kontor i en kommentar til SFA. Han viser til at saken, som blant annet handler om fratakelse av «Karls» samtykkekompetanse, for så vidt ligger klar til behandling i rettssystemet. Den er imidlertid stilt i bero i påvente av klagebehandlingen i forvaltningen.

– Da vi tok ut søksmål, var spørsmålene som vi ønsker å få belyst i retten allerede påklaget til Statens Sivilrettsforvaltning. Vi var sikre på at det ville foreligge en avgjørelse derfra i god tid før saken skulle

opp for retten. SRF har imidlertid brukt over to år på å behandle klagen og det foreligger fortsatt ingen avgjørelse. Tidsbruken er påklaget til Sivilombudsmannen, men heller ikke frister herfra har fått SRF til å fatte en avgjørelse. Det er lite hensiktsmessig å behandle saken i retten før det foreligger en endelig avgjørelse i forvaltningen.

Det er fortvilende å måtte se på at «Karls» foreldre blir mer og mer frustrert og fortvilet uten å kunne gjøre noe særlig for dem. Forvaltningens tidsbruk i en slik sak, som altså omhandler «Karls» grunnleggende rett til medbestemmelse i eget liv, hører ingen steder hjemme. Sivilombudsmannen er Stortingets kontrollorgan som skal sikre at offentlige myndigheter ikke gjør urett mot den enkelte borger.

– Forvaltningens tidsbruk i denne saken hører ingen steder hjemme, sier advokat Odd Ivar Grøn.

Når ikke engang Sivilombudsmannen er i stand til å påse at saken i det minste behandles innen rimelig tid, er det fristende å konkludere med at det offentlige har sviktet «Karl» og hans foreldre totalt, skriver Odd Ivar Grøn.

En runddans av handlingslammelse

- Det å følge utviklingen i «Else-saken» i Stange er som en runddans av handlingslammelse og et møte med misbruk av makt fra myndighetenes side jeg tidligere aldri har vært i nærheten av. Jeg har nylig sendt saken til Sivilombudsmannen for vurdering.

«Else» i Stange

Det er nå to år siden det ble fattet vedtak om bruk av tvang overfor «Else» i Stange kommune. Fylkesmannen i Hedmark godkjente nylig kommunens tredje som har trådt i kraft og skal gjelde fram til november 2017. Vedtaket innebærer fortsatt tvangstiltak som innebærer en isolert tilværelse i bofellesskapet. Etter bortimot to års tautrekking mellom Fylkesmannen og fylkesnemnda fikk foreldrene nylig tilbake klageretten. Dermed måtte Fylkesmannen frigi sakens dokumenter. I skrivende stund har foreldrenes advokat bare mottatt en del av dem.

Advokat Elisabeth Viken hos Campbell & Co i Hamar representerer «Elses» foreldre. Hun legger ikke skjul på at måten hennes klienter blir møtt av instansene som er ment å hjelpe datteren deres, minner henne om «Catch 22». - De har blitt beskyldt for det mest utålelige, men får ikke forsvart seg, fordi de ikke har fått vite hva som er lagt til grunn for de alvorlige påstandene. Hvis dette er vanlig praksis i slike saker, er foreldre til mennesker med utviklingshemning totalt rettsløse i forhold til andre pårørende – i alle fall i Hedmark.

Saksdokumentene jeg har fått så langt, er gjennomsyret av en grunnholdning om at foreldrene ikke vil «Elses» beste, men at de tvert imot ønsker å utnytte henne til sin fordel. Hva som ligger til grunn for denne vanvittige påstanden, vet jeg fortsatt ikke.

Jeg har bedt om å få fylkesmannens dokumentasjon på hvordan og når denne grunnholdningen har oppstått. Konklusjonen i det tredje tvangsvedtaket som nylig ble godkjent av Fylkesmannen, er fortsatt at det beste for «Else» er å bli skjermet fra mest mulig kontakt med foreldrene. Av sakens dokumenter så langt er det samtidig lite som tilsier at behandlingstilbudet hun får i sin isolerte tilværelse i bofellesskapet har gitt henne en bedre livssituasjon

Viken mener at de udokumenterte påstandene som er rettet mot foreldrene, vitner om uforståelige holdninger. -Selvsagt må det tas høyde for at «Else» kan reagere annerledes enn normalt på ting de gjør eller sier. I stedet for å ikke få vite noe, skulle foreldrene fått veiledning av fagfolkene som har med datteren å gjøre

Advokat Elisabeth Viken representerer «Elses» foreldre.

om hvordan de best kan forholde seg til og dermed hjelpe henne. De får heller ingen forklaring på hvorfor så mye holdes skjult.

Ingen foreldre er ufeilbarlige – men mine klienter blir kort og godt behandlet som barn når de en sjelden gang får møte datteren. I praksis vil det si at de på forhånd – og hver gang – må møte to ansatte som alltid skal være til stede samtidig. På disse formøtene får de kun vite hva de ikke får lov til å snakke med datteren om. Hvis det likevel skulle skje, blir møtet umiddelbart avbrutt.

Jeg har derfor i brev til Fylkesnemnda nylig påpekt at saken ikke er tilstrekkelig opplyst og at de udokumenterte påstandene må bevises. Vi kan ikke godta at en absurd historikk fra ansvarlige faginstanser som fremstilles som den hele og fulle sannhet. Det er uansett de ansvarlige faginstansene som har bevisbyrden i slike saker og dermed må dokumentere at de forferdelige påstandene om foreldrene er sanne, presiserer Elisabeth Viken.

Intet skjedd i Sten-saken

I løpet av året som har gått siden oppslaget i SFA5/15 har det ikke skjedd noen utvikling i saken til Sten i Grue kommune. Hans ønske om å få en nær familievenn av sine avdøde foreldre som verge fremfor den nåværende er fortsatt ikke oppfylt. Sistnevnte ble oppnevnt av Fylkesmannen for syv år siden. Ettersom Sten er fratatt sin samtykkekompetanse og stor grad av medbestemmelsesrett over eget liv, kan han heller ikke engasjere advokat.

Faksimile fra oppslaget om Sten-saken i SFA5/15.

Ulovlig iverksetting av tvangsvedtak

- Etter seks måneder har vi ennå ikke fått svar på vårt brev av 23. mai i år til Fylkesmannen i Hedmark der vi ba om at det blir ført tilsyn med Elverum, Stange og Kongsvinger kommuner. Bakgrunnen er at alle iverksetter vedtak om bruk av makt og tvang som er påklaget – uten at de har blitt klagebehandlet i Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker i Hedmark og Oppland.

Juridisk rådgiver i NFU, Hedvig Ekberg, har fulgt utviklingen i Hedmark-sakene siden august 2015. Hun viser samtidig til at helse- og omsorgsminister Bent Høie på skriftlig spørsmål fra stortingsrepresentant Freddy de Ruiter (Ap) i fjor fastslo at en slik praksis er ulovlig og skal avbrytes. - Dette er også i samsvar med bestemmelsene i Rundskriv om rettsikkerhet ved bruk av tvang og makt

overfor enkelte mennesker med psykisk utviklingshemning som kom i oktober 2015.

Ekberg er dessuten kritisk til at Fylkesmannen både tidligere år og i oktober/november 2016 har godkjent den ulovlige praksisen med å iverksette påklagde tvangsvedtak i Hedmark-sakene. - Både i brevet vi fortsatt ikke har fått svar på og i et nytt av 10. november ga vi derfor uttrykk for at Fylkesmannen må vurdere sin habilitet og be et annet fylkesmannsembete om å foreta tilsynet med den ulovlige praksisen i de tre kommunene i stedet.

NFUs juridiske rådgiver stiller seg også uforstående til at NFU heller ikke har fått tilbakemelding fra Fylkesmannen på at brevet for et halvt år siden om de ulovlige iverksettelsene er mottatt og vil bli vurdert. - Dette

Hedvig Ekberg, juridisk rådgiver i NFU.

er i seg selv brudd på god forvaltningsskikk som pålegger den offentlige forvaltningen å besvare henvendelser raskt og seriøst, sier Hedvig Ekberg.

Fylkesmannen i Hedmark kommenterer

AV: FYLKESLEGE TROND LUTNÆS

Sosial- og helseavdelingen hos Fylkesmannen i Hedmark har fått reportasjen om «Hedmark-sakene» i NFUs medlemsblad Samfunn for alle til kommentar den 21. november 2016. I oversendelsen sies det at «alt som står selvsagt er godkjent av de involverte». Til det er å si at de personer disse sakene dreier seg om ikke har godkjent det som står der. De som har uttalt seg er advokatene som representerer foreldrene, og det framgår klart av beskrivelsene at disse advokatene ivaretar foreldrenes interesser, og at det er interessemotsetninger mellom foreldrene og de personer dette dreier seg om i disse sakene.

Av hensyn til taushetsplikten kan ikke Fylkesmannen gå inn i enkeltheter i disse sakene. Vår rolle i sosial- og helseavdelingen er å behandle kommunale vedtak etter helse- og omsorgstjenestelovens kapittel 9 i samsvar med det regelverket som er fastlagt på dette området. Regelverket er utførlig beskrevet i Helsedirektoratets rundskriv IS 10/2015. Disse reglene om rettsikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemning skal både hindre vesentlig skade, og forebygge og begrense bruk av tvang. Vi ser at det er stilt spørsmål om vår praktisering av regelverket. Det er ikke riktig at personer er påført en «isolert

tilværelse» eller at Fylkesmannen har noe ønske om å «kontrollere» enkeltindivider. Tvangstiltak kan bare iverksettes for å hindre vesentlig skade. At slike tvangstiltak i noen tilfeller kan medføre at den det gjelder følges tett opp, inkludert i forbindelse med samvær med andre personer, kan i enkelte tilfeller være nødvendig.

Når det gjelder «Karl»-saken som omtales i reportasjen, er det grunn til å kommentere at det er oppnevnt settefylkesmann for behandling av vedtak etter kap. 9 fra 2010. Foreldrenes advokat mente da at Fylkesmannen i Hedmark var inhabil, og selv om begrunnelsen ikke ble tydelig konkretisert, ba vi departementet om at saken ble overført til annen fylkesmann. Vergemålsavdelingen hos Fylkesmannen i Hedmark behandler vergemålssaken.

«Else»-saken i Stange og «Anne»-saken i Elverum er behandlet av Fylkesmannen flere ganger. Det har vært nær kontakt med kommunene og faginstansene når Fylkesmannen har stadfestet kommunenes vedtak, og det er gjennomført stedlige tilsyn for å se om tiltakene gjennomføres i tråd med vedtakene. Vergene støtter de tiltakene som er iverksatt, og familienes syn kommer også fram i grunnlaget for sakene. At foreldrenes advokater har et annet syn på hvordan sakene er håndtert,

må man vel forvente når det er ulike interesser som skal veies mot hverandre. Advokatenes språkbruk når det gjelder hvordan det offentlige har håndtert sakene får stå for deres egen regning. Regelverket er ikke helt klart når det gjelder klageadgang og prosedyre for klage når det kan være tvil om foreldre i saker som dette har partsrettigheter i saken. Derfor har noe av saksbehandlingen i nemnda tatt lengre tid enn ønskelig i deler av sakene.

Fylkeslege Trond Lutnæs.

Ingen kommentar

Avdelingsdirektør Bernhard Caspari i kommunal og vergemålsavdelingen hos Fylkesmannen har fått oversendt denne reportasjen om Hedmark-sakene, men ønsker ikke å kommentere den.

Det gode valget

Da 20 år gamle Gro Hagen begynte å jobbe på Fossnes sentralhjem i Vestfold på 1960-tallet, hadde 9 år gamle Roy allerede bodd på HVPU-institusjonen i to år uten særlig kontakt med pårørende. Møtet mellom Roy og Gro skulle vise seg å forandre begge liv – for bestandig.

Gro hadde ikke vært lenge på Fossnes før hun la merke til den fryktsomme og ensomme gutten med de slitte klærne som tisset på seg når fremmede, voksne menn nærmet seg. Etter hvert fikk hun vite at Roy hadde ligget på sykehus med store skader i ca. et år før han ble sendt videre til Fossnes. Han hadde vokst opp med en mor som hadde mangelfull omsorgsevne. De fysiske skadene han ble be-

handlet for, skyldtes samboerens langvarige mishandling som til slutt fikk moren til å slå alarm. Hun reddet trolig Roys liv da hun gjorde det.

Gro tok stadig Roy med seg hjem. Etter hvert var han til tider mer hos henne enn på Fossnes. Det lå igjen en liten lekebil etter hvert besøk som han brukte som påskudd for å kunne komme tilbake. Han begynte å kalle henne mor og ble

som en sønn for henne. Roys mor svarte nei til Gros ønske om adopsjon, men hun fikk den viktige rollen som vergen hans i stedet.

Årene gikk. Gro giftet seg og fikk datteren Camilla med sin første mann. Senere giftet hun seg med Tormod Urheim, som hun kjente fra NFU. De slo seg ned i Vestfold, der 10-åringen Camilla hadde sitt sosiale nettverk.

*Gro Hagen Urheim og Roy Hagen har kjent hverandre siden hun møtte ham som en redd og ensom 9-åring på Fossheim sentralhjem.
(Foto: Odd E. Nerbø, Bergens Tidende)*

Egil er med på foring av dyrene på Urheim. (Begge foto: Camilla Steinmoen)

Roy er en ettertraktet arbeidskar på de andre brukene i bygda

Egil

Tormods bror, Egil, er døv, har autisme, og er avhengig av kontinuerlig bistand og oppfølging. Han blir ofte omtalt som språkløs, men Tormod har alltid ment at broren oppfatter mye og uttrykker en hel del. Man må bare kunne se det. Han har også en søster med autisme og utviklingshemning. Resten av søskenflokket på i alt syv måtte avlaste foreldrene med stell og pass. Folk har i ettertid spøkt med at Egil var skrudd fast til bagasjebrettet på Tormods sykkel.

- Oppveksten med våre to søsken med funksjonsnedsettelse og enestående foreldre tenker både jeg og de andre tilbake på med takknemlighet og som en svært viktig del av livet vårt. Ikke som belastende, men utviklende. Vi lærte toleranse, evne til å se og møte andre med innsikt og opplevde at penger ikke er alt i et godt hjem, sier Tormod.

Medisineringen

I tenårene bodde Egil i HVPU-institusjoner i Bergen og på Voss. Her ble han utsatt for langvarig medisinering med nevroleptika han ikke tålte. Det resulterte i at han gradvis ble sløvere og fikk problemer med kroppslige funksjoner. Mange mente at han var farlig.

Da Tormod flyttet til Gro i Vestfold, var ansvarsreformen i ferd med å bli gjennomført. Familien bestemte at Egil skulle tas ut av HVPU-institusjonen og flyttes til egen leilighet i tilknytning til et bofellesskap i Ramnes. Tormod forteller at Egil bokstavelig talt jublet da han skjønte at han skulle slippe å bo på institusjonen lenger.

- I en periode etter at han hadde flyttet fra Voss og før overføringen til Ramnes, ble de tidligere medisinene gradvis seponert og han våknet til liv igjen. Da kom de alvorlige bivirkningene som ofte ikke blir synlige før medisineringen er avsluttet. Egil fikk blant annet store gjentatte og ufrivillige bevegelser i hele kroppen som også rammet tungen og dermed svelget. På det verste førte det til at han i en periode knapt kunne drikke. Det er ca. 15 prosent som får slike bivirkninger av langtids medisinering, men Egil var heldigvis ikke blant de ca. 40 prosent av dem som må slite med dette resten av livet.

Tiden i bofellesskapet

-Etter noe tid virket det også som om hverdagen i bofellesskapet begynte å minne Egil om de vonde årene på HVPU-institusjonene, fortsetter Tormod. - Igjen måtte han forholde seg til en stor og skiftende stab med ansatte som jobbet med

alle og aldri gjorde seg kjent med hans måte å kommunisere. HVPU-stua var erstattet av fellesareal, HVPU-soverommet med leiligheten – det meste likevel skulle foregå på «fellesen».

Etter hvert begynte ryktene og «farlig»-stempelet fra institusjonstiden å prege holdningene Egil ble møtt med av ledelsen. Som var både uenig i at bivirkningene han hadde var en konsekvens av den tidligere medisineringen, og viste liten vilje til å få ham utredet. Ledelsen ignorerte også konklusjonene i ekspertuttalelsene som Tormod på eget initiativ hadde skaffet til veie. I stedet ble hans motstand mot medisinering brukt som begrunnelse for de fleste av brorens problemer. Etter kraftig press fra kommunen om å starte medisineringen på nytt, havnet saken i Helsedirektoratet. Som advarte kommunen mot å gjøre det – med henvisning til innsigelsene både fra Tormod som Egils verge og resten av familien.

Til slutt opplevde både Gro, Tormod og resten av familien Egils situasjon i Ramnes som fullstendig uholdbar. De bestemte seg for å oppfylle hans tydelige ønske om å flytte ut. Han ble med Gro og Tormod til familiens slektsgård Urheim på Voss. Roy takket ja med glede da han fikk samme tilbud – selv om han i mellomtiden hadde levd et selvstendig liv i

De firbeinte på Urheim følger etter de gode tobeinte vennene sine. (Foto: Camilla Steinmoen)

egen leilighet i Tønsberg. Camilla som da var blitt 19 år, ville også være med på flyttelasset. Hun hadde kjent Roy hele livet og Egil fra hun var 10 år og har et nært forhold til begge.

Hverdagen på Urheim

Siden har familien bodd på det lille vestlandsbruket Urheim som klamrer seg fast i et bratt og lite tilgjengelig landskap ved Oppheimsvatnet – en halvtimes kjøring nordøstover fra Voss. Her driver Gro og Tormod et «Inn På Tunet»-tiltak som praksis betyr at bruket blir brukt både i omsorgsarbeid og til et mangfold av aktivitetstilbud som gir arbeid til mange flere enn de som bor der.

Denne ordningen likner på BPA, men ble startet før BPA var tilgjengelig, og bidrar til at Roy og Egil kan bo på Urheim. Voss kommune gir en årlig sum til tiltaket som gjør det mulig for Gro og Tormod å

ta ansvaret for det. De ansetter fortrinnsvis assistenter i sitt sosiale nettverk som Roy og Egil kjenner fra før og trives med. Det går derfor lang tid imellom hver gang noen av dem slutter. Løsningen er samtidig gunstig for det offentlige i forhold til hva et omsorgstilbud i kommunal regi til de to mennene ellers ville ha kostet. Med Tormod som daglig leder og Gro som faglig ansvarlig organiseres de individuelt tilrettelagte tjenestene som Egil og Roy har behov for og krav på.

Sammen med en annen gardbruker driver ekteparet nå i tillegg samvirkeforetaket «Godt liv» med vekt på økologisk kjøttproduksjon med vanlig og gammel-norsk spelsau. Dyrene kan gå ute hele året hvis de vil, og holder kulturlandskapene i hevd rundt brukene. I tillegg til den faglige oppfølgingen av de to familiemedlemmene, dyrker og selger Gro egenproduserte urteprodukter og diverse sorter syltetøy,

saft osv. av bær og frukt som attåtnæring.

«Urdhild»

Da Roy feiret sin første fødselsdag på Urheim i 1995, fikk han «Urdhild» i gave av en nabo. Søya ble starten på hans liv som sauebonde. Siden har han også fått ansvar for hønene og deltar med sin store arbeidskapasitet i de fleste arbeidsoppgavene både på Urheim og som etterspurt gardskar på andre bruk i bygda.

Det er likevel kontakten og stellet med sauene som står hans hjerte nærmest. Han er med på lammingen, steller og fører og godsnakker, og lover bløtkake til slutt når de har gått dit han vil. Og han er sammen med Tormod i bilen på sine gode venners siste reis til en snill og rolig bonde på et lokalt gardsslakteri.

Ekteparet bygger nå om hovedhuset med tanke på at Roy og Egil skal kunne bli værende på gården også når de med

tiden selv ikke kan stille opp for dem så mye som nå. Når ombyggingen blir ferdig, får assistentene egne rom sokkeletasjen, der Egil har sin leilighet. Roy skal nå få sine rom i en ombygd del av første etasje. Han har for lengst bestemt at et av dem skal være – rosa – til minibilsamlingen og andre klenodier.

NFU

Både Roy, Egil og resten av familien på Urheim er aktive i NFU. Gro og Tormod har hatt ulike verv i organisasjonen både sentralt og på fylkesnivå. Gros datter, Camilla, er agronom og kunstner og en del av teamet som jobber rundt de to mennene. Sammen med dem drar hun på kurs og konferanser i NFU Hordaland fylkeslags regi. De lager også ting sammen når hun arbeider med de mange prosjektene sine.

Det er ikke lenge siden Roy fikk kontakt med far-siden av sin familie. Tormod glemmer ikke telefonsamtalen da en ukjent tante tok kontakt og fortalte at de endelig hadde fått hjelp av det offentlige til å oppspore Roy i forbindelse med skiftet etter hans far som var død. Hun kunne fortelle at Roys bestemor forgieves hadde forsøkt å finne ut hvor det var blitt av ham etter at han ble hentet av barnevernet. Hun ønsket å overta omsorgen for barnebarnet, men ble møtt med en mur av taushetsplikt.

I dag har Roy fin kontakt med denne tanten. Han traff også sin mor sporadisk før hun døde og vet at hun trolig reddet livet hans da hun ba om hjelp. Han var til stede i hennes begravelse og fikk samtidig vite mer om henne av slektningene sine på morssiden.

Godt valg

-Hva tenker dere i dag om at dere valgte å bryte opp tilværelsen i Vestfold, ta Egil ut av bofellesskapet, gi Roy tilbud om å bli med og flyttet hele familien til en annerledes hverdag på Urheim?

- Det er ingen grunn til å legge skjul på at dette valget ikke hadde passet for alle. Valget var sterkt situasjonsbetinget og på mange måter ikke ideelt. Selv om hverdagen her er strevsom med mange mennesker tett på oss både inne og ute, har vi likevel aldri vært i tvil om at det var riktig å ta både Egil og Roy ut av institusjonene. Her har vi alle våre nærmeste rundt oss, og det har gitt hele familien et liv med høy grad av livskvalitet. Det har i tillegg skapt store og positive ringvirkninger lokalt. Vi setter ikke minst pris på at bygdefolket i praksis viser at de vil inkludering av mennesker med utviklingshemning, at de bryr seg om og kjenner gleden over å kunne hjelpe hverandre, svarer Gro Hagen Urheim og Tormod Urheim.

Selv om hverdagen kan være strevsom, har Gro og Tormod aldri angret på at de valgte å ta Egil og Roy med seg da de flyttet til Urheim. (Foto: Gunn Gravdal Elton, Geltonmedia)

Har du en god prosjektidé?

Hvert år deler ExtraStiftelsen ut over 230 millioner kroner til ulike helse- og forskningsprosjekter. Alle søknader må søkes inn gjennom en godkjent søkerorganisasjon.

EXTRA
STIFTELSEN

Kontakt organisasjonssjef Tone Hammerlund for en uforpliktende prat om mulighetene for et prosjektsamarbeid med NFU, epost: tone@nfunorge.org, tlf. 22 39 50 60.

For mer informasjon se www.nfunorge.org

Ulovlig reduksjon i tilbud om avlastning og støttekontakt?

I to høyesterettsdommer er det slått fast at avlastere og støttekontakter er ansatte i kommunen, og ikke oppdragstakere. Nå legger mange kommuner opp til å redusere tilbudet om avlastning og støttekontakt, fordi kommunen får økte utgifter. Det har de neppe rettslig adgang til å gjøre.

AV ADVOKAT PETTER KRAMÅS
ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER
PETTER.KRAMAAS@HESTENESDRAMER.NO
WWW.HESTENESDRAMER.NO

Høyesterett har i to dommer, 20. mars 2013 og 23. juni 2016, konstatert at det forelå ansettelsesforhold og rett til feriepenger for avlastere og støttekontakter.

Vi har etter dette hørt mange kommuner argumentere åpent mot Høyesteretts resultat i disse sakene. Rettslig sett kan det nå ikke være noen tvil om hva som er gjeldende rett når støttekontaktene og avlasternes oppgaver er av en art og et omfang som er lagt til grunn i disse dommene.

Retten til tjenester er ikke endret

Høyesteretts dommer kan medføre økte utgifter for kommunene. Noen kommuner synes å mene at økte utgifter også kan ha direkte betydning for brukernes rett til tjenester. Men slik er det ikke.

Alle som trenger omsorgstjenester har rett til slike tjenester, så langt behovet faktisk strekker seg. Rettslig sett handler det om en rett til nødvendige tjenester på forsvarlig nivå.

Det kan sies mangt om hvor langt retten til tjenester generelt strekker seg. Nødvendig bistand og forsvarlig nivå er ikke akkurat faste størrelser.

Det er i denne situasjonen viktig

å holde fast ved følgende: Den generelle diskusjon om hvor langt retten til tjenester strekker seg, får ingen direkte betydning for den enkeltes rett til tjenester i den situasjon som har oppstått etter disse to høyesterettsdommene.

Den enkelte tjenestemottaker har fått tildelt sine tjenester gjennom enkeltvedtak. Enkeltvedtak fattes ut fra rettsregler om saksbehandling som rommer individuell faglig vurdering opp mot lovens krav om nødvendige tjenester og forsvarlig nivå. Det er etablert et faktum knyttet til behov, og det er gjort rettslige vurderinger knyttet til lovens rettighetsbestemmelser.

Det er gjennom denne saksbehandlingen allerede tatt stilling til hvor rettighetsnivået ligger for hver enkelt bruker som faktisk mottar tjenester. Det har i utgangspunktet formodningen mot seg at kommuner fatter vedtak om tjenester ut over det de mener er nødvendig å innvilge for å oppfylle brukerens rett til tjenester. Skal det oppstilles noen formodning om nivå, må det heller være at det gjennomgående innvilges mindre tjenester enn det brukerne har krav på.

I noen (mer sjeldne) tilfeller kan nok en kommune velge å innvilge mer tjenester nå for å forbygge eller redusere behovet for tjenester på sikt. Skal det i en enkeltsak legges til grunn at kommunen faktisk har innvilget mer tjenester enn brukeren har krav på etter loven, må dette forventes å fremkomme direkte av vedtakets begrunnelse.

Dette får den konsekvens at det normalt ikke lovlig kan innvilges mindre tjenester enn det som til nå har vært innvilget av avlastning eller støttekontakt for den enkelte tjenestemottaker – forutsatt ellers uendret faktisk behov. Eventuelle økte utgifter gir ingen rett til å gå under lovens minstestandard for tjenester.

Det er også grunn til å understreke at fastlegging av lovens minstenivå for tjenester ikke er noe som hører under kommunens mer frie skjønn, men er et spørsmål om lovanvendelse – som kan overprøves fullt ut av Fylkesmannen i en eventuell klagesak.

Du bør vurdere å klage

En reduksjon i tjenestetilbud forutsetter uansett nytt enkeltvedtak. I saksutredningen forut for et slikt vedtak må det på faglig grunnlag gjøres vurdering av konsekvenser av redusert tilbud for den personen eller den familien vedtaket gjelder. I tillegg må det forutsettes en nærmere begrunnelse for hvorfor et redusert tilbud nå likevel oppfyller lovens krav om nødvendige tjenester på forsvarlig nivå – til tross for at dette har vært vurdert på annen måte forut for foregående vedtak. Dersom ikke behovet har endret seg, er det ikke ellers noen naturlig grunn til at denne vurderingen skal endre seg.

Alle som nå mottar vedtak som innebærer redusert avlastnings- eller støttekontakttilbud bør vurdere å klage. En klagebehandling vil gi mulighet for en inngående vurdering av om ikke den aktuelle kommune i realiteten reduserer tjenestetilbud på grunn av økte utgifter.

Det helt sentrale poeng med en rettighet etter loven er at den ikke kan settes til side med en økonomisk begrunnelse fra kommunens side.

En klagesaksbehandling gir mulighet for å avklare hva som har vært den faktiske begrunnelse for reduksjon, uavhengig av hva kommunen har anført som begrunnelse. Dersom en kommune er klar over at økte utgifter ikke uten videre gir rett til å redusere tjenestetilbud – og det kan jo hende – kan den samme kommunen i stedet finne på å konstruere en annen begrunnelse for reduksjon.

Det er dessverre ikke slik at en kan se bort fra muligheten for en slik tilnærming fra enkelte kommuner.

Advokat Petter Kramås

Om FN-konvensjonen på felles nordisk eller Europisk møte?

På et møte i NSR på Island nylig kom det forslag om at det skal arrangeres et felles nordisk eller europeisk møte om hvordan man best kan bruke FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med funksjonsnedsettelse.

TEKST OG FOTO: BITTEN-MUNTHE-KAAS

NSR-delegatene ble enige om å sende en henvendelse til Nordisk Velferdssenter med spørsmål om det er mulig å få penger til et slikt møte – der alle interesseorganisasjoner i de nordiske landene vil bli invitert. Bakgrunnen for dette forslaget er at samtlige nordiske land nå har ratifisert konvensjonen, og at det kan være hensiktsmessig å ta en felles diskusjon på hvordan man kan formidle kunnskap og jobbe videre med de ulike artiklene i de ulike landene.

Temaer som ellers stod på dagsorden på NSR-møtet på Island var likemannsarbeid, artikkel 13 og 17 i FN-konvensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne, i tillegg til hvordan man kan få en felles policy om fosterdiagnostikk. Delegatene har også et fast punkt på hvert møte. Da orienterer de hverandre om hva som har skjedd siden sist i sine respektive hjemland.

Erfarings-personer i Finland

I Finland får personer med utviklingshemning tilbud om erfaringsperson-utdanning (eller talsperson på norsk) over 10 helger. I etterkant reiser de rundt og holder innlegg/gir opplæring på skoler, hos myndigheter og studenter ved ulike utdanninger om hvordan det oppleves å ha en funksjonsnedsettelse slik de selv har den og om hvordan de ønsker å bli møtt.

I alt 14 personer har tatt utdanningen foreløpig. De bor ulike steder i Finland, som er en fordel slik at erfaringspersonene kan bli brukt i nærheten av eget hjemsted.

Landsstyrrerepresentant Camilla Hopen (til høyre) og hennes ledsager Kari Melby i arbeid på NSR-konferansen.

Det er uansett viktig at noen hjelper til og administrerer ordningen slik at de får oppdrag. I Sverige er det en liknende ordning, NFUs representant og medlem av landsstyret Camilla Hopen i NFU ga i en kommentar uttrykk for at det kanskje kan være interessant for «Aktiv i egen organisasjon» å satse på noe tilsvarende her i landet.

Skype-møter

Spørsmålet om bruk av Skype i det nordiske samarbeidet ble diskutert i den såkalte Expertgruppen som holdt sin egen workshop i løpet av konferansen. Hensikten er å spre og dele kunnskap om og dele erfaringer om saker og aktiviteter det jobbes med i de ulike landene. Erfaringer har vist at det kan by på problemer, fordi språkene er så forskjellige. Deltakerne ble i første omgang enige om at to og to land snakker sammen. Finland og Norge skal sammen erfare hvordan det fungerer. Det første Skype-møtet skal holdes i januar neste år.

Lukket Facebook-gruppe

Alle medlemmene i NSRs Expert-gruppe skal ha tilgang til en lukket Facebook-gruppe. Det ble enighet om å oppnevne en administrator i hvert land. Landsstyrrerepresentant Camilla Hopen fra NFU ble foreslått fra Norge. Det skal i tiden fremover høstes erfaringer med hvordan gruppen best kan administreres og om hva man kan få ut av denne måten å kommunisere på.

Kort om NSR

Nordisk Samarbeidsråd (NSR) er et samarbeidsråd for søster-organisasjonene for mennesker med utviklingshemning i Norden. Representantene møtes to ganger i året, utveksler informasjon og samordner sine synspunkter overfor nordiske myndigheter, Inclusion Europe og Inclusion International.

Aktiviteten i NSR finansieres av den enkelte medlemsorganisasjon. NSR har i tillegg kontakt med et nordisk nettverk av forskere og et nordisk nettverk med utgangspunkt i ansatte i tjenestene og fagpersoner. NFU er representert ved assisterende generalsekretær Hedvig Ekberg, juridisk rådgiver Kristine Vierli og landsstyremedlem Camilla Hopen.

Neste møte

Neste NSR-møte skal holdes i Malmö i dagene 27 og 28. april til neste år. Expertgruppen har allerede satt opp sitt foreløpige program til dette møtet så langt. Stikkord er bruk av internett i bofelleskap, hvordan bruke FN-konvensjonen, erfaringer med Skype-møtene og den lukkede Facebook-gruppen.

Joakim Smeds er erfaringsperson i Finland.

NFU-jubileum

NFU fyller 50 år i 2017. På landsstyremøtet nylig ble det vedtatt å nedsette en hurtigarbeidende arbeidsgruppe som skal komme med forslag til hvordan det skal markeres.

Gruppen ønsker kjapp tilbakemelding på om det er fylkes- eller lokallag som allerede har planlagt aktiviteter i forbindelse med jubileet, og tar gjerne imot ideer også fra andre om hvordan det kan markeres. Arbeidsgruppen består av Geir Tore Søreide som har e-post geir.t.soreide@haugnett.no og telefon 91 84 55 74. Camilla Hopen har telefon 97 58 05 99 og e-post camillahopen@yahoo.no. Gruppen består i tillegg av Ninni Bakke Tornes. Hennes telefon er 90 06 35 24 og e-post ninni-b.tornes@live.no.

Leirstyre

På NFUs nye landsstyres første møte nylig ble det også valgt nytt leirstyre. Der fortsetter lederen fra forrige landsmøteperiode Odd Kåre Barkved som også er leder i NFU Aust-Agder fylkeslag. Han har telefon 97144345 og epost oddkare.barkved@gmail.com. Med seg i styret har han nå Geir Tore Søreide og Camilla Hopen. De to sistnevnte kontaktopplysninger er oppført i notisen ovenfor.

Møtedatoer

Medlemmene av NFUs nye landsstyre har vedtatt følgende møtedatoer i 2017. De møtes første gang i tilknytning til årets første ledersamling 27. og 28. januar frem til lunsj på Thon Hotel Oslo Airport. Deretter er det årsmøte i SAFO samme sted. De to neste landsstyremøtene er fastsatt til 19. og 20. mars og 20. og 21. mai. Landsstyremedlemmene møtes deretter i forkant av årets andre ledersamling som starter 14. og varer til 15. september.

Årets to siste landsstyremøter arrangeres henholdsvis 22. oktober og 2. og 3. desember.

Østfold

«Hvordan opplever innbyggere med behov for tilrettelegging i skolen dagens tilbud, hva gjør Halden kommune og hvilke planer er det?» og «Hva er planer innen kultursektoren for innbyggere med særskilte behov? Hva gjør kommunen?»

Dette var noen av temaene som ble diskutert på et møte som NFU Østfold regionlag arrangerte i Halden nylig. Her stilte enhetslederne på de to sektorene i kommunen for å gi en orientering om sine respektive ansvarsområder. Kristine Vierli som er juridisk rådgiver i NFU sentralt med opplæring som et av sine arbeidsområder, var også til stede for å gi råd og tips. De fremmøtte fikk dessuten en orientering om regionlagets møte nylig med Halden kommunes nye enhetsleder innen helse- og omsorgssektoren.

Livskvalitet

«Livskvalitet» var hovedtema på helgeseminaret NFU Østfold regionlag nylig arrangerte til sjøs tur-retur Kiel nylig. Her fikk deltakerne en grundig innføring i BPA-ordningen og kvalitet i tjenestene.

Eidsvoll

NFU Øvre Romerike holdt nylig temamøte om situasjonen for eldre med utviklingshemning. Foredragsholder var Knut-Ove Solberg, en internasjonal kapasitet på området. Han var ansatt i tidligere HVP, har vært sjefpsykolog på Ullevål og tilknyttet Nasjonalt kompetansesenter for aldersdemens. I dag jobber han i avdelingen for voksenhabilitering ved Sykehuset Telemark.

Oslo

NFU Oslo fylkeslag har som mål å introdusere medlemmer for nye og kjente idretter. Tillitsvalgte var derfor på et møte med Norges Idrettsforbund nylig for å diskutere samarbeid med dem. Og nå kan medlemmene glede seg til mange spennende invitasjoner om å delta på ulike fysiske aktiviteter i tiden fremover. Som kan være alt fra boccia tilpasset mennesker med multifunksjonshemning til golf og svømming.

Like før SFA gikk i trykken kom den første invitasjonen som – hvis værgudene var med dem – forhåpentligvis fikk mange til å finne frem skiene. Den gjaldt en dagsamling med Oslo og Akershus skikrets.

Forskning

NFU har fått 700 000 kroner fra ExtraStiftelsen for 2017 til et forskningsprosjekt om Helseindikatorer hos mennesker med utviklingshemning.

Sandnes

NFU Sandnes lokallag arrangerte nylig et vellykket bowlingkurs med instruktører som lærte deltakerne enkle teknikker i den populære kulekunsten.

Bibliotek-treff

NFU Oslo fylkeslag inviterte nylig barn og unge mellom 10 og 15 år til bibliotek-treff med omvisning slik at de kunne gjøre seg kjent der. Treffet ble avsluttet med enkel servering. Sharam kan gi mer informasjon om det gode arrangementet på telefon 400 38 338.

Oppland

NFU Oppland fylkeslag holdt to kurs parallelt på Fagernes nylig om henholdsvis «Følelser – hva er det?» og «Psykisk helse og utviklingshemning».

Kurset om følelser var laget av og ble ledet av Edny Blokkum Kjelstad.

- På kurset om følelser var vi over 70 deltakere, og alle syntes at det var kjempefint. Vi snakket i felleskap om hva følelser kan være og hvor mange følelser som finnes. Fem følelser var valgt ut og vi ble delt inn i like mange grupper som stod for følelsene sinne, angst, forelskelse/begeistring, trist og glad. Hver gruppe var innom alle "følelser-stasjonene" der vi snakket om de forskjellige følelsene.

Etterpå skulle vi bevege oss og danse til musikk som passet til de forskjellige følelsene. Hver gruppe hadde forskjellige farger. Edny hadde laget kappe til alle på kurset i farger som passet til følelsene. Helt til slutt hadde vi fremvisning for deltakerne på det andre kurset. De fikk være med i den ene følelsesdansen – før alle deltakerne på dette kurset fikk tildelt diplomer.

Kurslederen hadde laget kappe til alle på kurset i farger som passet til de ulike følelsene (Foto: Edny Blokkum Kjelstad).

Ny publikumsrekord under filmfestivalen Abloom

I alt ca. 3 000 små og store publikummere kunne glede seg over en rekke ulike arrangementer under årets prisbelønte Abloom filmfestival i Oslo. I fjor var det ca. 1500 som møtte fram – mens fordoblingen ble et faktum da festivalen nylig feiret sitt femårsjubileum samtidig.

Både barnehage- og skolebarna er som alltid i arrangørenes fokus. I tillegg til filmer kunne de velge mellom animasjonsverksted, henna- og ansikts-maling, klovneshow og tryllekunst. Ungdommene og de voksne fikk se filmer fra hele verden, høre debatter og seminarer med norske og utenlandske gjester. Årets hovedtema var «Venner: Noen å dele sorg og glede med!».

Abloom-maskoten med to beundrere. (Foto: Are Vogt)

På jakt etter julegavetips?

Hva med å gi en gave som vil bidra til å hjelpe andre?
Støtt vårt arbeid med å bedre levekårene for mennesker med utviklingshemning ved å innbetale et gavebeløp til kontonummer: **8200.01.93417**.

Husk å oppgi ditt navn, epostadresse og skriv «gave» i kommentarfeltet ved innbetaling.

Du vil så få tilsendt et julegavekort som du kan gi videre til den du ønsker. Gavebeløp fra kr. 500 til kr. 25.000 i 2016 er fradragsberettiget på selvangivelsen.

Ønsker du skattefradrag, husk å oppgi ditt fødsels- og personnummer på kommentarfeltet ved innbetaling i nettbanken.

Tusen takk for din støtte!

Balanse på tau er en kunst.

Ikke enkelt med tre på en ski.

Inspirerende aktiviteter

NFU Buskerud arrangerer sin tradisjonsrike og svært populære og årlige inspirasjonshelg for medlemmer i alle aldersgrupper. Her er hovedvekten lagt på en rekke aktiviteter utendørs, sosialt fellesskap og komfortabelt opphold på Klækken hotel. Gjensynet både med hverandre og hotellets ansatte år etter år er til glede for alle. Pluss kvaliteten på maten da – som imponerer selv en kresen gjest.

Alt dette skjedde også i år der deltakerne og deres ledsagere nok en gang ble møtt av inspirerende instruktører fra Fossheim idrettslag på Hønefoss som hadde lagt til rette, og nok en gang inspirerte til aktivitet og god stemning til tross for værguder som denne gangen var i et heller surt og kjølig lune. Men det ble fort glemt da deltakerne kunne bryne seg på alt fra kasting med melkespann, tredemski (tre på samme ski), fotballbowling, tre-klatring, balansetau, tangram (puslespill utendørs), utendørs kubbespill, truger (på gressbane), sekkehopp, bungee-run (løp i strikk) og luftgevær. For å nevne noen...

Eldstemann Reidar Myrvang i fin trugedriv med ledsager Gry Iren Flata.

Bmk

50 år med Camphill-bevegelsen i Norge

I år er det 50 år siden Camphill-bevegelsen kom til Norge med sine bo- og arbeidstilbud til voksne med særlige omsorgsbehov.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

Den omfattende jubileumsfeiringen samlet landsbyfolk fra hele Norden, Russland og Baltikum. Det hele startet på Vidaråsen i Vestfold allerede i pinsen, men preget også Oslo tre dager til ende tidligere i høst. Her fikk befolkningen et glimt av hverdagen i de seks norske landsbyene – hvorav tre i Trøndelag, en på Vestlandet og to på Østlandet.

Feiringen i Oslo ble markert med utstilling av 75 vev- og tekstilkunstverk på Rådhuset av bidragsytere fra 61 landsbyer i 19 land, arrangement på Litteraturhuset og en stor jubileumsfestival på Holmenkollen. Her var det et omfattende program – blant annet med profilerte foredragsholdere som tok utgangspunkt i de tre grunn søylene selvbestemmelse, likeverd og inkludering i FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med funksjonsnedsettelse.

De to markedsdagene i sentrum fikk tusenvis av Oslo-folk til å ta turen til Youngstorget der landsbyboerne hadde rigget opp bodene sine og solgte selvlagde håndverksprodukter og matvarer i alle varianter basert på årets avlinger av biodynamisk frukt og grønnsaker. Alt mens det pågikk matservering og kulturelle innslag – og ikke minst innslag av russiske sangere og andre musikere som bidro til den gode stemningen i finværet.

Til høyre: En av de mange landsby-bøndene som solgte biodynamisk frukt og grønnsaker under markedsdagene.

Til venstre: Professor Johans Sandvin orienterte om FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med funksjonsnedsettelse på jubileumskonferansen.

Salget gikk strykende da landsbyfolket inntok Youngstorget under jubileumsfeiringen.

Russisk sangkor underholdt på Youngstorget.

Sammen for fremtiden

«Bli en del av vår fremtid. Sammen er vi sterkere». Ledere for inkludering fra hele verden kom sammen i Orlando, Florida nylig da Inclusion International arrangerte sitt internasjonale forum og landsmøte. Dette var et stort og spennende arrangement der deltakerne både feiret suksesser og definerte løsninger på noen av de utfordringene vi fremdeles står overfor.

TEKST: HELENE T. STRØM-RASMUSSEN.
FOTO: HELENE T. STRØM-RASMUSSEN OG
CHRISTOPHER WHONSETLER (WHONPHOTO)

Nesten 1000 deltakere fra 40 ulike nasjoner var samlet i Orlando, og er med det sannsynligvis verdens største konferanse for personer med utviklingshemning. Det var imidlertid ingen personer med utviklingshemning fra de nordiske landene til stede.

«Shaping the Future» var navnet på forumet, og her kunne man delta i diskusjoner om aktuelle emner og problemstillinger som er viktige for mennesker med utviklingshemning og deres familier. Her er noen eksempler:

- Inkluderende opplæring – inkluderende utdanning har blitt identifisert som nøkkelen til inkludering.
- Hva betyr det for oss? Hvordan bygger vi det? Hva trenger enkeltpersoner, familier, lærere og lokalsamfunn for å lykkes.
- Arbeidsliv – reelt og meningsfylt arbeid er et definierende trekk ved voksenlivet. Støtteordninger, entreprenørskap og partnerskap bidrar til så senke barrierene inn i arbeidsmarkedet. Hvordan kan disse

tiltakene fungere i ditt samfunn?

- Inkluderende lokalsamfunn – hvordan kan vi endre systemet fra tradisjonell støtte og tjenesteyting til å hjelpe folk til å ha valgfrihet og kontroll?
- Rettferdighet – mennesker med utviklingshemning, spesielt barn, opplever høyere forekomst av vold enn mennesker uten funksjonshemninger. Hva gjør vi med dette? Hvordan beskytter vi og styrker sakene til de som blir utsatt?

Personer med utviklingshemning lanserer rapporten om self-advocacy.

Inclusion International

Generalforsamlingen i Inclusion International gikk også av stabelen i Orlando. Der ble det blant annet vedtatt at alle nasjonale organisasjoner som jobber for personer med utviklingshemning kan bli fullverdige medlemmer av Inclusion International.

Hittil har det vært begrenset til én organisasjon per land. Hvert land får likevel bare én stemme, som da må fordeles mellom alle medlemsorganisasjonene. Inclusion International skal fortsette å arbeide med en ny struktur for medlemsavgifter som skal være enklere å forholde seg til enn i dag.

Mark Mapemba, self-advocate fra Malawi, styremedlem i Inclusion International.

Stjernene i «Born this way».

- Inkluderende utvikling – i 2015 vedtok statsoverhoder nye ambisiøse tusenårsmål. Kan Agenda 2030 levere når det kommer til målet om å ikke overse noen, «Leave No One Behind»?
- Politisk deltakelse – valg og stemmerett er hjørnesteinene i vårt samfunn. Hva gjør vi for at politisk deltakelse er inkluderende? Hva gjør vi for at politiske ledere er informert og inkluderer mennesker med utviklingshemning og deres familier?

Talspersoner med utviklingshemning

Forumet hadde et stort fokus på det man kaller «self-advocacy», som på norsk blir oversatt til talspersoner med utviklingshemning, altså personer med utviklingshemning som er gode på å snakke på vegne av seg selv og gruppa de representerer. Gjennom møter, workshops og undersøkelser, har Inclusion International de siste to årene lyt-

tet til hva folk med utviklingshemning har å si om hvorfor self-advocacy er så viktig, hva god støtte er, hvordan organisasjoner kan bli mer inkluderende, og den viktige rollen som familier spiller i å styrke self-advocacy. Inclusion International har samlet ressurser og erfaringer fra hele verden om hvordan man bygger og støtter self-advocacy, med det målet at personer med utviklingshemning skal bli inkludert.

Personer med utviklingshemning har fortalt Inclusion International om de viktige sakene de kjemper for å endre, enten i sitt eget lokalsamfunn eller i sine land. Disse talspersonene har også fortalt hvordan god støtte burde se ut og hvordan man lærer å fremme sin egen sak.

Organisasjoner som arbeider med mennesker med utviklingshemning har delt hvordan de strever etter å bli mer inkluderende og å støtte self-advocacy. I rapporten deler de sine erfaringer fra hvordan de har jobbet med å gi personer med utviklingshemning

muligheten til å delta i møter med beslutningstakere og lede organisasjonen.

Rapporten har også hørt fra familier. De spiller en avgjørende rolle i å støtte personer med utviklingshemning i å bli gode talspersoner. Uten deres støtte forblir mennesker med utviklingshemning ofte isolert og ekskludert. Rapporten gir veiledning til familier i å forstå sin rolle og hvordan de kan bygge og støtte self-advocacy fra fødselen av.

Alt dette har blitt samlet i rapporten som ble lansert på toppmøtet i Orlando, der personer med utviklingshemning selv satte kursen fremover. Rapporten gir mye nyttig informasjon og gode verktøy for talspersoner med utviklingshemning, støttespillere, organisasjoner og familier. Rapporten kan lastes ned fra Inclusion Internationals nettsider. Inclusion International har også utviklet nettstedet:

www.selfadvocacyportal.com der man kan dele erfaringer med self-advocacy.

Lovbrudd

Landets fylkesmenn er nå i gang med tilsyn som gjelder helse-tilbudene til voksne mennesker med utviklingshemning. Det må gjennomføres tilsyn i minst tre kommuner i hvert fylke. Like før SFA gikk i trykken var 32 kommuner evaluert. Det var da til

sammen oppdaget 58 lovbrudd. Tallene er regnet ut på bakgrunn av det som kommer fram i tilsynsrapportene som kan leses på www.helsetilsynet.no

Nordre Aker

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har hatt systemrevisjon i bydel Nordre Aker i Oslo kommune. Revisjonen omfattet hvorvidt bydelen sikrer forsvarlig gjennomføring av personlig assistanse ved at innbyggere med utviklingshemning får tilsyn og bistand til å ivareta egenomsorg, til aktivisering og opplæring i dagliglivets gjøremål og personlig stell og egenomsorg.

Det ble avdekket ett avvik som dreide seg om at bydelen ikke sikrer at voksne personer med utviklingshemning får forsvarlige tjenester i form av personlig assistanse.

Spørsmål om bydelen sikrer at voksne med utviklingshemning får helsetjenester i hjemmet, har tilgang til medisinsk undersøkelse, utredning og behandling hos fastlegen og spesialisthelsetjenesten resulterte i et annet avvik. Tilsynet avdekket at bydelen ikke sikrer at de får forsvarlige helsetjenester i hjemmet.

Den omfattende tilsynsrapporten kan leses i sin helhet på <https://www.helsetilsynet.no/no>

Vågå

Fylkesmannen i Oppland avdekket tidligere i år svikt på flere områder i helsetjenesten for personer med utviklingshemning i Vågå. Kommunen fikk kritikk for dårlig oppfølging, mangelfull opplæring og en medisinhåndtering i strid med forskriftene.

I tillegg har kommunen ansatt en intern prosjektleder for å rette opp manglene i tjenesten. Følgende er stikkord for noen av de foreslåtte tiltakene derfra: Klare stillingsbeskrivelser for ansatte på ulike nivåer. Hver bruker skal få sin aktivitetsplan, der den enkeltes behov for opptrening og rettleiding er tatt med. Personalgruppen skal få tydelig avklart hva som forventes av dem, og det skal utarbeides rutiner for melding av avvik.

Ansatte har fått tilgang til nettbrett for å bedre dokumentasjon. Kommunen skal utarbeide egne rutiner for miljøterapeutisk arbeid, og det skal innhentes kompetanse fra andre kommuner. Det opprettes en kompetanseplan, og alle ansatte skal ha rett til medisinfaglig kompetanse. Alle ansatte skal ha årlig kurs. Rutinene for medisinhåndtering er revidert, og ansatte vil få nødvendig opplæring.

Avvikene som ble påpekt av Fylkesmannen, skal være lukket innen 1. januar 2017, men prosjektperioden skal forlenges til juni 2017, heter det i kommunens redegjørelse til Fylkesmannen. Kommunen forsikrer at endring skal skje gjennom tett oppfølging, og at tillitsvalgte og verger skal få god informasjon underveis.

Halden

Fylkesmannen i Østfold fant to avvik i forbindelse med en systemrevisjon av helse- og omsorgstjenestene til voksne med utviklingshemning i Halden nylig.

Tilsynet var rettet mot personer som bor i egen bolig. Hensikten var å se om kommunens rutiner, prosedyrer og systemer er gode nok. Det ble imidlertid avdekket mangler både i systemer som skal sikre forsvarlig gjennomføring av legemiddelhåndtering og i de systemer som skal sikre dokumentasjon av at gjennomføringen av personlig assistanse blir forsvarlig utført.

Hele tilsynsrapporten er lagt ut på www.fylkesmannen.no/ostfold

Tromsø

Tromsø kommune sikrer ikke at alle innbyggerne med utviklingshemning over 18 år får forsvarlige helsetjenester i hjemmet og tilgang til medisinsk undersøkelse og behandling.

Det skriver Fylkesmannen i Troms i en tilsynsrapport om hvorvidt Tromsø kommune gjennom systematisk styring og ledelse sikrer at mennesker over 18 år med utviklingshemning, og som bor i egen eid eller leid bolig, får forsvarlige helse- og omsorgstjenester.

I forbindelse med tilsynet ble det også dokumentert at det gis helsehjelp med tvang og makt, uten at det hverken er fattet vedtak eller at dette skjer i samsvar med lover og regler. Det kommer også fram at brukere har fått medisiner fra personell uten nødvendig kompetanse i fire tilfeller. Avviksmeldinger viser at brukere i tillegg ikke har fått medisiner og sonde/mat/væske i tre tilfeller på grunn av mangel på ansatte med nødvendig kompetanse. Anbefalt oppfølging hos fastlege av mulig diabetes er ikke fulgt opp. Ikke alle ansatte med medisins ansvar kjenner til kommunens retningslinjer for legemiddelhåndtering. Det skjer for eksempel mangelfull dokumentasjon av både blodsuktermålinger og vektkontroller. I en tremåneders periode ble det registrert 94 medikamentavvik i Etat for oppfølgingstjenester.

Et annet avvik i denne tilsynsrapporten handler om at Tromsø kommune ikke sikrer at journalene inneholder relevante og nødvendige opplysninger om helsehjelp. Hele rapporten er lagt ut på www.fylkesmannen.no/troms

Froland

Hjelpen til mennesker med utviklingshemning er for tilfeldig. Det var konklusjonen til Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder etter et tilsyn i Froland kommune nylig. I rapporten er Fylkesmannen kritisk til det som blir omtalt som «punktstjenester». Det vil si at mennesker med utviklingshemning har tjenesteytere på deling. Mens noen trenger mye hjelp og oppfølging, blir det lite

ressurser igjen til andre. Fylkesmannen mener derfor at kommunen må bli flinkere til å se den enkeltes behov.

Det går også fram av rapporten at det skjer uforsvarlig utdeling av medikamenter og at kommunen har dårlig avvikshåndtering. Sistnevnte kan ifølge Fylkesmannen føre til at feil ikke rettes opp raskt nok.

Hjelpemidler og formidling

Interessepolitisk arbeid som gjøres i en av SAFO-organisasjonene, er ofte viktig for alle målgruppene i SAFO. Norges Handikapforbund (NHF) jobber mye med god hjelpemiddelformidling. Det er viktig både å beholde den individuelle rettigheten i folketrygden i tillegg til det gode systemet med kompetanse og formidling.

VIGDIS ENDAL, DAGLIG LEDER

Fordelene ved dagens ordning

Tekniske hjelpemidler er nødvendig for den enkelte med nedsatt funksjonsevne, og kan bidra til selvstendighet og et aktivt liv. Og den norske hjelpemiddelformidlingen er unik. Uavhengig av alder, bosted og økonomi, sikrer folketrygden en individuell rett til nødvendige hjelpemidler. Det er ikke et budsjettspørsmål om man kan få et hjelpemiddel man trenger for å kompensere for en varig funksjonsnedsettelse. Tvert imot gjøres det et overslag i det årlig i statsbudsjettet hvor stort behovet for hjelpemidler

er, en såkalt overslagsbevilgning. Hvis behovet viser seg å være større, brukes ekstra midler.

Den norske hjelpemiddelformidlingen skjer via en hjelpemiddelsentral i hvert fylke med spesialkompetanse på området. Både enkeltbrukerne og kommunene kan få gratis veiledning og bruke hjelpemiddelsentralens kompetanse.

Mange erfarer nok at hjelpemiddelformidlingen ikke er perfekt. Det er behov for både forenkling, forskning og utvikling. Det må blant annet hindres at anbudsutsettingen av hjelpemidler fører til dårligere og mindre tilpassede løsninger. Men det er viktig at behov for forbedringer ikke brukes som argument for å svekke rettighetene og mulighetene til gode løsninger for den enkelte.

Vurderinger på gang – og kamp for rettigheter

I en offentlig utredning om hjelpemiddelområdet i 2010 ble det foreslått å legge en stor del av det statlige ansvaret for hjelpemidlene over til kommunene. NHF jobbet da hardt for at ikke dette skulle bli realisert, noe som ga resultater. I forbindelse med kommunereformen er det likevel igjen foreslått en overføring av ansvaret for basishjelpemidler til større kommuner. Et ekspertutvalg skal på nytt vurdere hjelpemiddelpolitikken i Norge. Tidligere generalsekretær i NHF Lars Ødegård er blant medlemmene i utvalget. De legger fram

sin rapport ved årsskiftet.

Trusler ved endringer

Det vil by på flere problemer å legge ansvaret for hjelpemiddelformidlingen over på kommunene. Det blir i så fall en årlig kamp for å få satt av nok midler på kommunebudsjettet. Hvis det ikke skjer, kan brukerne risikere avslag, eller bli bedt om å søke på nytt året etter. Dette er uholdbart, ikke minst når det gjelder barn som vokser raskt, og dermed vil ha behov for hyppig utskiftning av hjelpemidler.

Kommuneøkonomien vil dessuten kunne avgjøre om og hva slags hjelpemidler den enkelte får.

Det vil bli vanskelig for den enkelte kommune å sikre god kompetanse på ulike løsninger og kompliserte tilpasninger. Slik kompetanse er avgjørende for den enkelte bruker.

Dagens hjelpemiddelformidling er i tillegg en utlånsordning, som gjør at brukerne leverer tilbake hjelpemidler de ikke har behov for eller ikke passer lenger, og får da riktig tilpassede løsninger. Slik gjenbruk gir også miljøgevinster.

Vigdis Endal.

Seniorsentre gjør eldre lykkeligere!

«Seniorsentre gjør eldre lykkeligere!» stod det i Bergens Tidende 18. april 2012. Avisen refererte til Hege Bøens doktorgrad om effekten av seniorsentre.

TEKST: SKJOLDVOR HAUKAAS, ASTRID STØ
OG REGINE KÅSTAD
ARKIVFOTO: SKJOLDVOR HAUKAAS

Nina Rønshof er flittig gjest på seniorsenteret.

Det er viktig at også eldre mennesker med utviklingshemning har en arena der de kan møtes. I 2008 åpnet Håstein seniorsenter i Bergen som ble lansert som Norges første for denne målgruppen. Behovet viste seg å være stort – og fire år senere ble Myrdal seniorsenter åpnet. Dette er en by-omfattende tjeneste som virker kontaktskapende på tvers av bydelsgrensene

Seniorene med utviklingshemning er blant andre pensjonister fra VTA, dag- og aktivitetssentre. Et felles behov er ønsket om roligere dager. Noen har aldri hatt ett fast dagtilbud tidligere. Alderen varierer fra 50 til vel 85 år. Deltakelse tre dager pr. uke regnes vanligvis som full plass. Andre har ikke behov for mer enn en eller to.

Her får seniorene tilbud om helsefremmende aktiviteter som helsedans, sittedans, forming, felles lunsj som de lager selv, baking, konserter, høytlesing og allsang. De ansatte har fått opplæring i flere av aktivitetene. Deres fokus på å gi et tilbud med verdi og mening i forhold til den enkeltes behov og interesser blir samtidig sett på som vel så viktig.

De ansattes erfarer at ikke alle seniorene selv oppfatter sin egen aldring og etter hvert kan få behov for ekstra støtte og veiledning. De fleste har i tillegg lite skolegang og greier ikke å tilegne seg informasjon ved egen hjelp. På seniorsenteret gis det kurs om aldring. De ansatte ser at det skaper trygghet og kan motvirke angst – for eksempel når seniorene får vite at flek-

ker på huden er normalt og at blodårene gradvis blir mer synlige.

Den viktigste oppgaven til de ansatte på seniorsenteret er likevel å bidra til at seniorene opplever fellesskap og dermed mindre ensomhet – som i seg selv er med på å skape velvære både fysisk og følelsesmessig. Et overordnet prinsipp er i tillegg å støtte og stimulere – uten å overbelaste. I praksis kan det for eksempel bety at de ansatte tar imot og henger opp den enkeltes jakke, og hjelper til med å ta av og på sko – til tross for at vedkommende kan klare det selv. Poenget er at seniorene ikke må gjøre alt selv – bare fordi de kan det. Det å skulle yte alt man kan hele tiden, påvirker eldres funksjonsnivå og psykisk helse – fordi de er i en aldringsprosess.

Mange av dem har i tillegg vokst opp på store institusjoner og er en del av «institusjonsgenerasjonen». De ansatte vet mye om tiden de har levd i og steder de har bodd. Når seniorene snakker om «O-en» og «G-en» (avdelinger på Vestlandsheimen) eller «Guttehjemmet» på Emma Hjort, vet de ansatte noe om hva det refereres til. Dermed er de i stand til å gå inn i og delta i samtaler – som i sin tur kan bli mer meningsfylt for de som er involvert.

Mange av seniorene mistet kontakt med venner og nettverk i forbindelse med ansvarsreformen og har siden ikke visst hvor det ble av de andre den gangen. Det har resultert i rørende gjensyn når de har møtt hverandre igjen på senteret.

Eldre personer med utviklingshemning

har i likhet med folk flest krav på å bli sett og møtt som eldre, og få den oppfølging de har behov for – basert på kunnskap og kompetanse. Livet de har levd har gjort at deres aldring er mer sammensatt enn hos eldre flest. Mange har andre utfordringer i tillegg på grunn av sin utviklingshemning. Den stabile staben på senteret har imidlertid god kompetanse og forutsetninger for å kunne se ulike endringer, avdekke sykdom og oppdage når noen får demens eller er kommet i overgangen til en ny fase i en allerede kjent utvikling.

Seniorene er blant annet med på å dekke til felleslunsjen. De ansatte observerer mye i denne sammenheng. Faste aktiviteter kan «avsløre» tap av funksjoner, for eksempel når en av dem har glemt hvor koppen skal stå i forhold til skålen. Den enkelte vil likevel fortsatt gjøre det de alltid har klart og tviholder på «sine» oppgaver i en periode. For de ansatte er det hans eller hennes følelser som er viktig i denne sammenheng. De er til stede hele tiden, støtter og gir ros – også når det ender med at de må overta mer av oppgaven som ellers blir utført i fellesskap.

Seniorer som bor alene har ofte lite eller ingen familie og mangler også ofte et sosialt nettverk. De har et spesielt behov for å møte andre utenfor eget hjem. På senteret er de omgitt av ansatte som også kan hjelpe til med småting som å sy i en knapp, ta en telefon til et offentlig kontor, formidle kontakt med andre tjenester eller oppklare misforståelser. Denne

Duett – her ved Torill Nilsen og Regine Kåstad.

omtanken og omsorgen kan bety mye og både bidra til en bedre hverdag og livskvalitet.

Det er viktig for alle mennesker å få vise oss frem fra vår beste side – slik vi selv ønsker. Det at senioren med utviklingshemning kan veksle på å ha kontakt med ulike hjelpere hjemme og på senteret betyr mye. Jobben til de ansatte på sentrene er ikke å ivareta deres primære behov. Her slipper deltakerne å bli stilt krav til i en del situasjoner. Alf Prøysen har ett poeng når han synger «Du skal få en dag i måra med blanke ark og fargestifter tell». Som kan bety at en deltaker som kanskje hadde en vanskelig morgen hjemme, blir dagens «beste kaffekoker» eller «spillemann» på seniorsenteret.

En dag på senteret inneholder mange tilbud, få krav og møter med ansatte som ikke trenger å vite alt. Her kan senioren selv få fremstille seg og fortelle sine historier – på sin måte. I likhet med andre eldre trenger også de en arena utenfor hjemmet for i etterkant å kunne fortelle om dagens opplevelser på biblioteket, på konsert eller om da de satt fem sammen rundt baktebordet og trillet rundstykker til felleslunsjen.

Mange eldre med utviklingshemning bor i bofellesskap med andre aldersgrupper. Selv om kompetansen på deres felles funksjonsnedsettelse er god, er de ansattes fokus her ikke nødvendigvis rettet mot deres aldring. Seniorsentret kan imidlertid være et krysspunkt mel-

lom disse to kompetansefeltene.

Vi som arbeider på Håstein og Myrdal seniorsentre for eldre med utviklingshemning får mange tilbakemeldinger fra pårørende som ser at dette er en viktig tjeneste som betyr mye i hverdagen for en datter, bror, søster eller niese. I løpet av henholdsvis åtte og fire år har vi aldri vært i tvil om at dette er et viktig og riktig tilbud!

Paul Oddvar Monsen, Dina Svea og Ole Glambek planter på terrassen på Håstein seniorsenter.

LETTLEST

Håstein eldresenter i Bergen er et senter for eldre mennesker med utviklingshemning.

Det ble åpnet i 2008.

Det viste seg fort at det var et stort behov for et slikt senter.

I 2012 ble Myrdal seniorsenter for mennesker med utviklingshemning åpnet.

På sentrene kan senioren med utviklingshemning være med på helsedans, sittedans og forming.

Dessuten får de tilbud om konserter, høytlesing og allsang.

Senioren er også med på å lage lunsjen selv.

Mange eldre er ikke helt klar over at de blir eldre. Derfor er det satt i gang kurs om aldring.

Det skaper trygghet og kan motvirke angst.

Det er viktig at de eldre opplever et godt fellesskap. Da føler de seg ikke så ensomme.

De ansatte hjelper dem ofte med mye, for eksempel å ta av seg sko, henge opp jakke og slike ting.

Det er viktig å passe på at de eldre ikke blir slitne og stresset.

Eldre mennesker med utviklingshemning har også krav på å bli sett og møtt.

Bærum

I boligkomplekset Skytterdalen i Bærum er det mye rus, bråk og ikke minst leiligheter i elendig forfatning. Kommunen kjøpte de to blokkene da de sto ferdig i 2002. 60 prosent av leilighetene var i utgangspunktet forbeholdt ungdom, men i 2010 ble kontraktsvilkårene for denne målgruppen opphevet. Leilighetene har siden fungert som såkalte kommunale velferdsboliger som er fordelt mellom 12 personer med utviklingshemning og flyktninger, hvorav 40 barnefamilier og andre vanskeligstilte. De uverdige boforholdene har nå havnet på politikernes bord etter at de ble beskrevet i en omfattende reportasje i lokalavisen Asker & Bærum budstikke 5. november.

Animasjonsfilmer

Barne-, ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) har laget animasjonsfilmer om tjenestetilbud og rettigheter til minoritetsfamilier som har barn med funksjonsnedsettelse. Filmene er tilgjengelige på norsk, engelsk, urdu, somali og arabisk på «Tjenestetilbud og rettigheter» på Youtube.

BPA

Stortingsrepresentant Freddy de Ruiter (AP) har stilt følgende spørsmål til helse- og omsorgsminister Bent Høie:

«Det er dessverre velkjent at brukerstyrt personlig assistanse-ordningen, BPA, ikke fungerer godt nok svært mange steder. Dette er godt dokumentert, blant annet av FFO. Tilbudet i mange av kommunene preges dessverre av svak BPA-kompetanse, ulik praktisering/oppfølging av nasjonale føringer og mange dårlig begrunnede avslag. Hvordan kan statsråden, eventuelt i samarbeid med kommunal- og moderniseringsministeren, sørge for at BPA-ordningen gjennomføres i tråd med nasjonale føringer, og hvordan kan man sørge for at dette følges opp med tilstrekkelig tilsyn?»

Statsrådets svar kom like før SFA gikk i trykken. Det er gjengitt under deReuters side under spørsmål på www.stortinget.no.

Kragerø

Politiet frafaller siktelsen mot en 35 år gammel mannlig beboer ved en institusjon i Kragerø for personer med utviklingshemning. Han ble siktet for kroppskrenkelse etter at en omsorgsarbeider han hadde vært ute og spist sammen med, ble funnet med dødelige skader. Mannen gikk tilbake til institusjonen og fortalte at kvinnen var syk.

Sakkyndige har nå vurdert at 35-åringen er strafferettslig utilregnelig. - Siktete er ikke i stand til å kunne gjennomføre et tilrettelagt avhør, og siktelsen frafalles, skriver politiet i Telemark i en pressemelding.

NAKU

Tittelen på siste utgave av NAKUs tidsskrift «Utvikling» (3/16) er «Å forstå og bli forstått». Dette tema-nummeret handler om personer med ulike former for minoritetsbakgrunn som enten selv har funksjonsnedsettelse eller har barn som har det.

Interesserte kan få tilsendt «Utvikling» gratis ved henvendelse til naku@hist.no. Tidsskriftet kan også leses på www.naku.no

Maktbruk

«Bente» har mange ganger opplevd å bli lagt hardt i bakken av mennesker som skal gi henne omsorg og trygghet. Bruken av tvang og makt mot mennesker med utviklingshemning er ute av kontroll i Norge, heter det i en artikkel av Guro Waksvik som ble publisert i oktoberutgaven av Handikapnytt. Artikkelene kan leses på www.handikapnytt.no

Omsorgsgetto

Politikere i Selbu i Sør-Trøndelag vil samle mennesker med omsorgsbehov på ett sted. Et bofellesskap med syv personer med utviklingshemning skal forstyrres. De har en trygghet det har tatt mange år å etablere, skrev Mari Ann Kulseth, søster til en dame med utviklingshemning i en kronikk i Adresseavisen 5. november.

Mat

- Hvorfor skal personer med utviklingshemning som får kommunale tjenester ta til takke med mat av dårlig kvalitet? Er det omsorgssvikt å gi brukerne pulvermat og annen mat som vi ikke ville ha spist selv? Er det omsorgssvikt når ansatte tilbyr eller aksepterer mengder av usunn mat med henvisning til at «de må jo få kose seg litt»? Dette var blant spørsmålene Arve Serigstad stilte og sa sin hjertens mening om på SOR konferanse i Bergen om «Livsstil - et spørsmål om valg» tidligere i år. Det står mer om hans viktige budskap på www.samordningsradet.no

Vold

Bergen kommune skal for første gang arrangere en temauke om vold – med en egen fagdag om vold blant annet overfor mennesker med utviklingshemning.

Likemannsarbeid

Statsminister Erna Solberg roste likemannsarbeidet som drives av organisasjoner av funksjonshemmede da hun hilste Norges Handikapforbunds landsmøte nylig. Hun understreket at dette arbeidet får altfor lite anerkjennelse i dag og må oppjusteres.

- Likemannsarbeidet kan være helt avgjørende for hvordan man mestrer å bli funksjonshemmet eller å få et barn med funksjonshemning, sa Solberg. Som viste til at fagmiljøer alene ikke klarer å skape den samme forståelsen som mennesker som har vært i situasjonen selv. - Det er viktig at dette arbeidet får rammer slik at det kan fortsette, sa statsministeren.

(Kilde: Handikapnytt)

Hatkriminalitet

- Norge trenger en helhetlig strategi mot hatytringer og hatkriminalitet, sier likestillings- og diskrimineringsombud Hanne Bjurstrøm.

Likestillingsombudet arrangerte nylig en konferanse om hatkriminalitet i Norge i samarbeid med Den europeiske kommisjonen mot rasisme og intoleranse (ECRI). I en rapport utarbeidet av ECRI påpeker kommisjonen at det er flere bekymringsverdige mangler ved norske myndigheters håndtering av hatkriminalitet.

Hele rapporten kan leses på www.ldo.no

Premier

Vekstbedriften Bjørkhaug i Indre Arna har 27 plasser til mennesker med varig tilrettelagt arbeid og 11 til arbeidspraksis i skjermet virksomhet. Bedriften overtok en premieavdeling fra Skjervøy ASVO i sommer, og søker nå etter idrettslag og foreninger som ønsker en leveringsavtale. Adressen til nettbutikken er nordpremie.no. Vekstbedriften leverer også andre premier enn de som er lagt ut der.

De som vil vite mer kan ta kontakt på telefon 55 53 81 00 eller mail hilde.stensvoll@bjorkhaug.no

NAKU

Nasjonalt Kompetansesenter om Utviklingshemning (NAKU) har tidligere undersøkt hvorvidt ulik offentlig statistikk inneholder opplysninger som forteller om livssituasjonen og levekårene til personer med utviklingshemning. Søkelyset er også rettet mot hvilken forskning som finnes på dette området. Les mer på www.naku.no

Valg gir muligheter

Mennesker med utviklingshemning trenger andres oppmerksomhet og innsats for å oppleve selvbestemmelse i ulike sammenhenger i eget liv.

I boka «Aktiv i egen hverdag» av Anders Midtsundstad som nylig er kommet ut på Fagbokforlaget, beskriver forfatteren nettopp hvordan mennesker i den enkeltes omgivelser kan tilrettelegge for aktivitet og deltakelse – med utgangspunkt i den enkeltes valg – så langt det lar seg gjøre. Han viser hvordan dette kan planlegges og følges opp i praksis på en rekke livsområder.

Med sine mange års ledererfaring fra knutepunktet «Fritid for alle» har Midtsundstad utviklet konkrete og ikke minst nyttige verktøy som for eksempel kan gi studenter som ønsker mer kunnskap og tjenesteytere for personer med utviklingshemning et grunnlag for refleksjoner – blant annet i forhold til hvordan de selv fungerer i egen praksis. Han har i årevis og i nært samarbeid med Helsedirektoratet tilrettelagt fritiden til mennesker med utviklingshemning i Kristiansand kommune.

Boka er kort sagt relevant for eksempel for studenter i ulike helse- og sosial- og kulturfaglige utdanninger, profesjonelle hjelpere og andre som kan gjøre en viktig forskjell i et menneskes liv. Interesserte kan lese mer om boka på www.fagbokforlaget.no

Forsiden på boken.

ExtraStiftelsen

NFU har fått 700 000 kroner av ExtraStiftelsen i forskningsmidler til det treårige prosjektet «Helseindikatorer hos utviklingshemmede».

Bakgrunn for prosjektet er sannsynligheten for at mennesker med utviklingshemning i Norge har større helseproblemer, høyere andel udekkede behov for helse-tjenester, og større vansker med å få riktig tjenestetilbud, enn den generelle befolkningen. Det mangler representative studier av helseindikatorer og funksjon.

I alt 500 personer med utviklingshemning fra 4-6 kommuner i regionene Nord-Norge og Trøndelag skal delta i prosjektet som skal gå fram til 15. juli 2020. Det skal utlyses stilling som doktorgradskandidat. Mer info om prosjektet finner du på ExtraStiftelsens prosjektbibliotek på www.extrastiftelsen.no

*Selv om jeg ikke sier noe,
kan jeg ha noe å si...*

JAG Assistanse AS er BPA-leverandør for barn og voksne med store og sammensatte funksjonsnedsettelse, hvorav en kan være en kognitiv funksjonsnedsettelse.

JAG bygger sitt verdigrunnlag på grunnleggende menneskerettigheter, likeverd og likestilling. Vi har fokus på individualitet, kvalitet og skreddersyr din assistanse.

JAG er medlem av European Network for Independent Living (ENIL).

Foreningen JAG er en ideell interessepolitisk forening som har som formål å sikre alles rett til å velge Brukerstyrt Personlig Assistanse (BPA).

Ta kontakt for mer informasjon om hvordan vi kan skreddersy din BPA.

Alle har rett til å bli hørt!

JAG
Jeg - Assistanse - Godt liv

JAG Assistanse AS
Telefon: 962 09 666
www.jagassistanse.no

Følg oss gjerne på Facebook og Twitter!

JÆREN
90 72 80 00
MAX TAXI

ME Æ ADLE VEIE

KONTAKT OSS NÅR DU TRENGER HJELP MED SKYSS TIL

- IDRETTSARRANGEMENT
- BLÅTURER
- BARNEHAGE
- OG MYE MER!
- WEEKEND AKTIVITETER
- BRYLLUP TRANSPORT
- UTDRIKKNINGSLAG
- INNTIL 3 RULLESTOLER

VI KJØRER OGSÅ
UTENLANDS

JÆREN
90 72 80 00
MAX

Telefon: 90 72 80 00
Mail: post@jmt.as
Nettside: www.jmt.as

Sterk rygg og stort hjerte

Med AssisterMeg kan alle ha BPA.

AssisterMeg
sterk rygg og stort hjerte

Tlf: 994 30 245
post@assistermeg.no
www.assistermeg.no

Alle mennesker er unike!

BPA på dine premisser

Pålitelighet, menneskelighet og engasjement er noen av våre verdier. Våre personlige assistenter skal være tilgjengelige, og sammen med deg skape en hverdag etter dine behov, vaner og gjøremål.

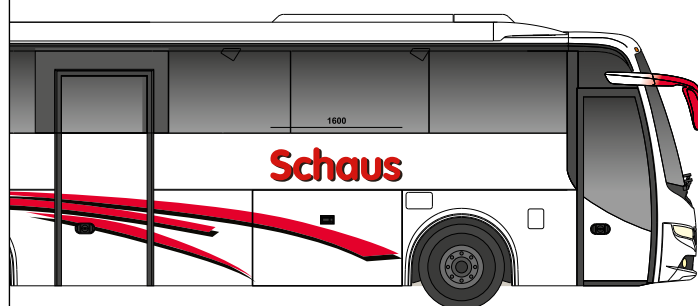
Kontakt oss!

Ring oss på **+47 074 80**,
send e-post til assistanse@dedicare.no
eller besøk oss på www.dedicare.no/assistanse

Vi byr oss mer!

DEDICARE
Assistanse

SKAL DERE PÅ TUR?

NYHET! Turbuss med heis og plass til hele tre store rullestoler, bredere og høyere dør plassert midt på bussen. Denne bussen er tilgjengelig fra og med 1.mai. Ta kontakt med Schaus dersom du trenger buss med plass til rullestoler.

Schaus
- når du trenger buss

Vestbyveien 15, 1540 Vestby
Tlf 64 95 61 61, www.schaus.no

SANDNES KOMMUNE

Telefon 51 97 50 00

<http://www.sandnes.kommune.no>

**Norsk
Protein**
– ledd i næringskjeden

Vær samfunnsbevisst, velg Tromsø ASVO
som din jobbfruktleverandør.

Hvorfor er det slik at folk som spiser
frukt på jobben, gjør en bedre jobb?

Fordi frukt som mellommåltid gir rask energi,
økt konsentrasjonsevne og større arbeidsglede.
Gå inn på jobbfrukt.no for å bestille.

Frukten i dette området leveres av:
Tromsø ASVO AS, ring: 77 60 68 60

Brdr. Stenskjær AS
Støtter NFU's arbeid

intility

The Enterprise
Cloud Solution

**Kompetanse og Arbeidssenter
Nannestad**

Bahusvegen, 2030 Nannestad
Tlf: 66 10 52 35

kan@nannestad.kommune.no

PEDER MORSET folkehøgskole

40 ELEVER
MED LETTERE
UTVIKLINGSHEMMING
OG 28 ELEVER
UTEN

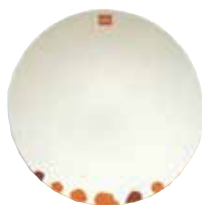
LIKEVERD - INKLUDERING -
MANGFOLD - FELLESKAP

MOT

pedermorset.no
pedern.no
facebook.com/pedermorset

Buttons i to varianter:
Liten kr 3,- Stor kr 5,-

Tallerken (porselen)
kr 150,-

kr 100,- kr 150,-
Bøker om veien frem
til egen bolig

Kursbevis kr. 10,-

Kursmappe kr 25,-

Handlenett kr 50,-

Pris per stk. kr 15,-
8 stk. kr 100,-

Klistremerker
6 merker per ark kr 6,-

Krus (porselen) kr 200,-

Refleksbånd kr 25,-

Pins kr 25,-

«Fokus på overganger mellom ulike skoleslag»

I boken beskrives 12 overganger i skolesystemet, fra barnehage til arbeidsliv. Felles for alle eksemplene er at elevene, foreldrene og de involverte tjenesteyterne betrakter overgangen som vellykket. Alle elevene er inkludert i ordinær klasse, og de fleste har utviklings-hemning av varierende grad. Noen av elevene har store fysiske funksjonsnedsettelse i tillegg. Antall sider: 104.

Boken er utsolgt, men ligger klar for nedlasting på vår hjemmeside:
nfunorge.org/no/nettbutikk/boker/

Alle kurshefter 50,- kr per hefte (bortsett fra "Pengene mine"). Porto kommer i tillegg.

Om tro og livssyn

Fra foreldrehjem til eget hjem

Kommunevalg

Stortingsval
(nynorsk)

NFU
– en organisasjon

Veilederhefte til studieheftet "Aktiv i egen organisasjon"

Aktiv i egen organisasjon

NFUs
prinsipp-program

Vi og samfunnet
(nynorsk)

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Pengene mine
kr. 75,-

Ledsagerhefte

Veileder til
kurslærer

Seksualitet
og samliv

Kroppen min
og følelsene mine

Bestill i dag

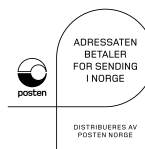
Bestilling _____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Du kan også bestille via telefon 22 39 60 50, e-postadresse post@nfunorge.org eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

Norsk Forbund
for Utviklingshemmede
Svarsending 1225
0090 Oslo

FRAMskolen

på Vallersund Gård

utleie.no • Foto: Karin Størseth

vallersund.camphill.no/framskolen

**Et lærested for
unge voksne med
utviklingshemming**

Et folkehøyskolelignende tilbud for deg mellom 18 og 25 år som lever med utviklingshemninger. Skolen vil bidra til å gi deg en god overgang fra livet i familie og skole, til et liv som voksen.

AKTIV

HJELPEMIDLER A/S

Nå med Fatbikehjul og
trommelbrems

Som sykkeltralle

MULTIKJELKE brukes sommer
og vinter, som piggekjelke ,
pulk ,sparkstøtting, joggevogn
og Fjellgeit

www.aktiv-hjelpemidler.no

www.aktivhjelpemidler.com

Tlf: Geirr 98239850. e mail: geirr@aktiv-hjelpemidler.no

Bli med på en unik tur!

Samos, Middelhavscruise, København og Kiel.

unikferie.no

☎ 976 96 984

facebook.com/unikferie

Habilitet • Ansvar • Velvære Brukerstyrt Personlig Assistanse

Er brukerstyrt personlig assistanse interessant for deg?
Ta kontakt med en av HAV's rådgivere i dag!

Totalleverandør av BPA og funksjonsassistent

Brukerstyrt Personlig Assistanse (BPA) er en ordning der de med nedsatt funksjonsevne/foresatte selv styrer egen hverdag, og har et lederansvar for assistentene som skal bistå med praktiske ting i hverdagen. BPA er et frigjørings- og antidiskrimineringsverktøy som gir langt større fleksibilitet og selvstendighet, og muligheten til å leve et aktivt og likeverdig liv. Samt det som står i naturlig forbindelse med dette. Independent Living er grunnlaget i HAV og er en av de eldste leverandørene på BPA tjenester i Norge.

Funksjonsassistent er for mennesker med sterk fysisk funksjonsnedsettelse. Det betyr at arbeidstakeren selv skal være faglig kvalifisert til å utføre arbeidsoppgavene, men at vedkommende kan få avlastning med praktiske oppgaver i arbeidslivet.

Vi vil gi den enkelte tjenestemottaker en god og meningsfull hverdag. Alt vårt arbeid er basert på vår visjon om å skape en lettere hverdag med BPA. Vi legger stor vekt på at den enkelte tjenestemottaker selv får bestemme hvordan dagen skal være.

Følg oss på Facebook: HAV AS

HAV AS - WWW.HAVAS.NO - TELEFON 45 22 22 88 - EPOST: HAV@HAVAS.NO

Ko&Co / Foto: Finn Ståle Felberg

Lev livet.

BPA står for muligheten til å definere sin egen hverdag. Til å ta styring og delta aktivt i samfunnet. Borgerstyrt personlig assistanse er verktøyet som bidrar til at funksjonshemmede med assistansebehov kan leve frie og selvstendige liv, og selv ta ansvaret for sin egen tilværelse.

Ulobas BPA handler ikke om pleie og omsorg, men om å ta kontrollen over sitt eget liv. Det er gjennom full likestilling og mulighet for deltakelse på alle samfunnsområder at hverdagen får mening.

BPA står for muligheten til å leve livet. Helt og fullt.

INDEPENDENT LIVING | NORGE

LÆR OM ULOBAS BPA PÅ BPA.ULOBA.NO

Forbundsleder
Jens Petter Gitlesen
41 10 13 42
jpg@nfunorge.org

Nestleder
Torill Vagstad
40 28 83 07
torill.vagstad@gmail.com

Geir Tore Søreide
91 84 55 74
geir.t.soreide@haugnett.no

Camilla Hopen
97 58 05 99
camillahopen@yahoo.no

Karen Hultgren Olsen
91 59 30 67
karenhultgren@gmail.com

Ninni Bakke Ternes
90 06 35 24
ninni.b.ternes@live.no

Evy Utne Knutsen
48 15 41 96
evy.knutsen@bkkfiber.no

Nasjonalt

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede
Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:
Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
post@nfunorge.org

www.nfunorge.org
Bankgiro: 8200.01.93417

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag
c/o NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 OSLO
22 39 60 51
oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Akershus Fylkeslag
v/Tove-Britt Henriksen
Ignavn. 131
1912 ENEBAKK
64 92 62 53/90 83 93 80
tove.henriksen@tusker.no

NFU Østfold regionlag
v/Jørn Nilsen
Stenrødveien 62
1784 HALDEN
Mob 952 32 330
jorn.nilsen@halden.net

NFU Hedmark fylkeslag
v/Torill Vagstad
Dagfinn Grønsets vei 39
2707 ELVERUM
Mob 402 88 307
torill.vagstad@gmail.com

NFU Oppland Fylkeslag
v/Staale Stampeløkken
Hagehaugveien 2 A
2613 LILLEHAMMER
Mob 97 69 44 52
stastamp@gmail.com

NFU Buskerud Fylkeslag
v/Lena Lybæk
Sætrang gate 36
3514 HØNEFOSS
915 99 311
lena.lybaek@online.no

NFU Vestfold Fylkeslag
Pb 14
3276 SVARSTAD
92 02 89 38
nfu.vf@online.no

NFU Telemark Fylkeslag
v/Øivind Jensen,
Rådyrveien 5
3790 Helle,
Mob 909 19 810
bjorgjensen02@gmail.com

NFU Aust-Agder Fylkeslag
v/Svein Karlsen
Måkeveien 15
4950 RISØR
905 98 869
aafnfu@gmail.com

NFU Vest-Agder Fylkeslag
v/Jan G. Johannessen
Hannevik Terrasse 41
4613 KRISTIANSAND
38 03 00 14 / 91 79 41 76
jjohannessen@xstratanickel.no

NFU Rogaland Fylkeslag
Støperigt. 34
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag
v/Kai Esten Dale
Omvikdalsvegen 51
5464 DIMMELSVIK
93 02 50 93
kai.esten.dale@knett.no

NFU Sogn og Fjordane
v/Gry Sætre
Angedalsvegen 107
6810 FØRDE
909 49 316
gry.setre@gmail.com

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag
Fabrikkveien 13
6415 MOLDE
70 15 10 30 / 46 91 08 40
mrfylkeslag@nfunorge.org

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag
v/Frode Strømman
Njardarvollen 9
7032 TRONDHEIM
73 93 56 22 / 90 16 14 53
frostroe@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag
v/Snorre Ness
Postboks 183
7801 NAMSOS
74 21 23 08 / 90 51 69 66
snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag
Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48 / 91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms fylkeslag
v/Anne Marie Bakken
Dalnes
9475 BORKENES
Mob 916 98 512
amsbakken@gmail.com

NFU Finnmark fylkeslag
v/Sigrid Sandbu
Mostadfeltet
9925 SVANVIK
41 52 65 09
sigrid-su@hotmail.com

Morten André Arntzen ønsker leserne en riktig god jul og et godt nytt år. Her er han omgitt av Karina Kaljord (til venstre), leder av NFU Narvik lokallag og Vera Aspeslett som leder Narvik Rideskole, Skjomen. (Foto: Beate Evensen)

ADVOKATFIRMAET

HESTENES OG DRAMER Son AS

www.hestenesdramer.no

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede:

- omsorgstjenester (praktisk bistand, BPA, støttekontakt, omsorgslønn, avlastning, "tvangsflytting")
- helsetjenester
- trygdeytelser (grunnstønad, hjelpestønad, uførepensjon, stønad til bil)
- barnehage og skole (spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning)
- vergemål, arv og testament, erstatning, arbeid og dagtilbud

Vi tar oppdrag over hele landet. Ta gjerne kontakt! Ingen kostnader før vi eventuelt har avtalt oppdrag.

Advokat Kristin Kramås

kristin.kramaas@hestenesdramer.no
tlf: 481 65 111

Advokat Petter Kramås

petter.kramaas@hestenesdramer.no
tlf: 901 37 450

